

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

AVRUPA BİRLİĞİNİN
KIBRIS SORUNUNA ETKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SELAMİ ŞAHİN

LEFKOŞA 2021

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜEĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

AVRUPA BİRLİĞİNİN
KIBRIS SORUNUNA ETKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SELAMİ ŞAHİN

LEFKOŞA 2021

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

AVRUPA BİRLİĞİNİN
KIBRIS SORUNUNA ETKİSİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SELAMİ ŞAHİN

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. MEHMET DİREKLİ

LEFKOŞA 2021

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler

TEZ ONAY BELGESİ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda, 21908545 numaralı, Selami ŞAHİN'in hazırladığı "AVRUPA BİRLİĞİNİN KIBRIS SORUNUNA ETKİSİ" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili savunması yapılmış ve adayın çalışmasının jüri tarafından **oybirliği** ile başarılı bulunmuş ve Uluslararası İlişkiler tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 21.06.2021

Jüri Üyeleri

İmza

1) Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Mehmet DİREKLİ

.....

2) Üye

Doç. Dr. Dilek LATİF

.....

3) Üye

Yrd. Doç. Dr. Nusret Sinan EVCAN

.....

Prof. Dr. Tahir Çelik

Enstitü Müdürü

BEYANNAME

İSİM VE SOYİSİM : SELAMİ ŞAHİN

TEZİN BAŞLIĞI : AVRUPA BİRLİĞİNİN KIBRIS SORUNUNA ETKİSİ

DANIŞMAN : YRD. DOÇ. DR. MEHMET DİREKLİ

YIL :2021

Yukarıda başlığı verilen ve tarafımca kaleme alınan bu tez çalışması içerisinde verilen tüm bilgileri akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu; bu çalışmaya özgün olmayan ve başka kaynaklardan aldığım bilgileri, akademik kuralların ve etik davranışların gerektirdiği şekilde, metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi beyan ederim.

Bu tez çalışması; Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü tarafından saklanabilir ya da elektronik olarak sunulabilir.

TARİH:

İMZA:

TEŐEKKÖR

Çalıőmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren ve kıymetli tecrübelerinden faydalandığım hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet DİREKLİ'ye, ayrıca manevi desteğiyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan çok değerli aileme teőekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Avrupa Birliği (AB) Kıbrıs meselesi üzerindeki etkileri bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada özellikle; Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği üyeliğini sonrasında Avrupa Birliği'nin Kıbrıs meselesini nasıl etkilediğini ayrıca Kıbrıs'ta Avrupa Birliğinin bu politikaları ile tarafların bakış açılarını üzerinden incelendiğinde etkilileri görülebilmektedir. Avrupa Birliği'nin Kıbrıs meselesine etkisini detaylı ve açık bir biçimde ortaya konulabilmek amacıyla çalışma içerisinde tarihsel bir süreç olarak ele alınmış; öncelikle Kıbrıs'ın ve Kıbrıs meselesinin oluşumundan Avrupa Birliğine üyeliğine kadar geçen süreç incelenmiştir. İkinci bölümde Avrupa Birliği'nin kuruluşundan günümüze kadar genişlemesi, İngiltere'nin üyelikten ayrılması ve Türkiye ilişkileri detaylı şekilde ele alınmıştır. Daha sonra çalışmada Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ve üyelik sonrasındaki gelişmelere büyük bir bölüm ayrılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise Avrupa Birliği'nin Kıbrıs meselesinde üzerindeki etkileri tarafların bakış incelenerek konu üzerindeki etkileri ayrıntılı bir şekilde verilmiş ve son olarak 2004 yılından sonrasında Birleşmiş Milletlerin kapsamında devam eden Kıbrıs görüşmeleri incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin üyeliği sonrasında Kıbrıs'ta çözüm için politikalarının ve bu politikaları ile tarafları etkilemekte yeterli olup olmadığını araştırılmasıdır. Çalışmanın hipotezi; Avrupa Birliği'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin üyeliği sonrasında Kıbrıs'ta çözüm politikalarında beklenen seviyede olmadığıdır. Bu hipotez bağlamında çalışmanın sonucunda; Avrupa Birliği'nin Kıbrıs'ta çözüme yönelik katkı yapıp yapmadığı incelenmiş ve beklenen seviyede olmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada, teorik çerçeve olarak realizm ve neorealizm kuramı kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Avrupa Birliği, Kıbrıs Sorunu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Realizm, Neorealizm.

ABSTRACT

The effects of the European Union (EU) on the Cyprus issue form the basis of this study. In order to reveal the effect of the European Union on the Cyprus issue in detail and clearly, it has been handled as a historical process in the study. First of all, the process from the formation of Cyprus and the Cyprus issue to its membership to the European Union has been examined. In the second part, the enlargement of the European Union from its establishment to the present, Britain's withdrawal from membership and Turkey's relations are discussed. Then, a large part is devoted to the membership process of the Greek Cypriot Administration to the European Union with the developments after the membership. In the last part of the study, the effects of the European Union on the Cyprus issue were examined. The perspectives of the parties and their effects on the subject were given in detail, and finally, the Cyprus negotiations that continued within the scope of the United Nations after 2004 were resourced.

The hypothesis of the study; The European Union's solution policies in Cyprus after the membership of the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus are not at the expected level. In the context of this hypothesis, as a result of the study; It has been examined whether the European Union has contributed to the solution in Cyprus and it has been determined that it is not at the expected level. In this study, realism and neorealism theory were used as the theoretical framework.

Keywords: Republic of Cyprus, European Union, The Cyprus Problem, Turkish Republic of Northern Cyprus, Realism, Neorealism.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
BÖLÜM 1: GİRİŞ VE KURAMSAL YAKLAŞIM.....	1
BÖLÜM 2: KIBRIS SORUNUN TARİHSEL GELİŞİM.....	7
2.1.Kıbrıs'ın Önemi.....	7
2.2.Kıbrıs Sorunun Tarihsel Gelişimi.....	8
2.2.1. İlk Çağlarda Kıbrıs 1878'e Kadar.....	8
2.2.2. İngiliz Yönetimi.....	9
2.3. Kıbrıs Cumhuriyeti	10
2.3.1. Londra Konferansı	10
2.3.2. Zürih ve Londra Antlaşmaları	11
2.3.3. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu.....	12
2.3.4.Kanlı Noel ve Yeşil Hat.....	13
2.3.5. 1963-1974 Geçici Türk Yönetimi	13
2.3.6. Kıbrıs Barış Harekâtı.....	15
2.3.6.1. Birinci Barış Harekâtı.....	16
2.3.6.2.BM Kararı ve Cenevre Görüşmelere.....	16

2.3.6.3. İkinci Barış Harekatı	17
2.4. Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD)	17
2.5. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC).....	18
2.5.1. BM Kararları ve Müzakereler.....	19
2.5.2. Annan Planı	20
BÖLÜM 3: AVRUPA BİRLİĞİ (AB).....	22
3.1. Avrupa Topluluğu.....	22
3.2. Avrupa Birliği.....	22
3.3. Türkiye-AB İlişkileri.....	26
BÖLÜM 4: AVRUPA BİRLİĞİ-KIBRIS İLİŞKİLERİ.....	29
4.1. Kıbrıs-AB Üyelik Süreci.....	29
4.1.1.Ortaklık Antlaşması	30
4.1.2.Dublin Zirvesi	31
4.1.3.Korfu Zirvesi	31
4.1.4.Lüksemburg Zirvesi	31
4.1.5.Helsinki Zirvesi	32
4.1.6.Kopenhag Zirvesi	33
4.2. AB Üyeliği Sonrası Kıbrıs-AB İlişkileri.....	34
4.2.1.Politik	34
4.2.2.Ekonomik	35
4.2.3.Mülkiyet Sorunu(AİHM Davaları).....	38

4.2.4. Güvenlik.....	40
BÖLÜM 5: AB ÜYELİĞİ SONRASI TARAFLARIN KIBRIS BAKIŞLARI.....	42
5.1. AB’nin Bakışı.....	42
5.2. Kıbrıslı Türklerin Bakışı.....	45
5.3. Kıbrıslı Rumların Bakışı.....	47
5.4. Türkiye’nin Bakışı.....	49
5.5. Yunanistan’ın Bakışı.....	52
5.6. İngiltere’nin Bakışı.....	52
5.7. BM’nin Bakışı.....	53
BÖLÜM 6: SONUÇ.....	57
KAYNAKLAR.....	59
ÖZGEÇMİŞ.....	72

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKEL	Emekçi İlerici Halk Partisi
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AT	Avrupa Topluluğu
ATAD	Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
BM	Birleşmiş Milletler
BMBG	Birleşmiş Milletler Barış Gücü
BMGS	Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri
CANZUK	Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Birleşik Krallık
EOKA	Kıbrıs Mücadeleci Ulusal Örgütü
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTFD	Kıbrıs Türk Federe Devleti
MDA	Merkezi ve Doğu Avrupa
MEB	Münhasır Ekonomik Bölge
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TMK	Taşınmaz Mal Komisyonu
UNFICYP	Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barış Gücü

BÖLÜM 1

GİRİŞ VE KURAMSAL YAKLAŞIM

Kıbrıs; stratejik ve jeopolitik önemi tüm Akdeniz için kritik bir konumdadır. Akdeniz'in atardamarlarından biri olarak ifade edilebilecek Kıbrıs, tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bundan dolayı tarihin her dönemi küresel ve bölgesel devletlerin Kıbrıs'a sahip olma isteği olmuştur. Bu nedenle tarih boyunca mücadelelerin odağı olmuştur. Bugünde geçmişte olduğu gibi ilgi odağı olmuş ve olmaya devam edecektir. Bugün tüm bunların fiziki bir göstergesi olan; Kıbrıs Adası üzerinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Kıbrıs Cumhuriyeti), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Birleşmiş Milletler ve son olarak Avrupa Birliği bayrakları dalgalanmaktadır. Geçmişten günümüze devam eden önemi nedeniyle; ekonomi, güvenlik ve siyaset açısından küresel ve bölgesel ilgili merkezi halini almıştır.

Bu çalışmada, Kıbrıs sorununun tarihsel gelişimi ve adada gittikçe artan ve zorlaşan iç içe geçmiş karmaşık bir duruma nasıl geldiği bir tarihsel perspektifle anlatılacaktır. Kıbrıs Sorunun zaman içinde uluslararası ortama taşınmış ve sürece BM kapsamında yıllarca sürecek görüşmeler yapılmıştır. Tüm bu süreçte BM çözüm için etkin rol oynamaktadır. GKRY'nin AB'ne üyeliğinin itibaren Avrupa'da bu sürece dâhil olmuştur. Kıbrıs Sorununun, GKRY'nin AB üyeliği ve etkilerinin Kıbrıs'ta çözüm için tarafların tutumları ve bakış açıları incelenerek yapılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Kıbrıs stratejik önemini, jeopolitik konumu, adadaki demografik değişim, Kıbrıs tarihini ve bu tarihsel süreçte Kıbrıs Sorunun oluşumu ve günümüze kadar uzanan çözüm arayışlarını içermektedir. Kıbrıs sorununun gelişimi ve tarafların soruna yaklaşımları belli bir kronolojiye dayanılarak ele alınmıştır. Kıbrıs'ta özellikle, İngilizler döneminde, Rumların giderek artan milliyetçiliği ile birlikte ada da çatışmalar başlamıştır. Adadaki sorunların artması sonucunda İngilizler, Türkiye ve Yunanistan'ı sürece dâhil edip, Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasından sonra çözüme ulaşamadı. Rumların artan saldırıları akabinde Türkiye garantörlük rolü nedeniyle adaya fiilen müdahale ederek sürece dâhil

olmuştur. Kuzeyde Türkler, güneyde Rumlar ve İngilizler kendi siyasi yapılarını oluşturmuşlardır. Kıbrıs'ta Türkler 1983 yılında kendileri "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)" kurulmuştur. Daha sonrasında BM kapsamında çözüm arayışı devam etmiştir. GKRY'nin AB'ye üye olması ile çözüm yolları kapanmaya başlamıştır. Sonrasında BMGS Kofi Annan tarafından hazırlanan GKRY'nin AB'ye üye olması ve BM tarafından organize edilen Annan Planları olumsuz sonuçlanması süreci çıkmaza sürüklemiştir. 2004 yılına kadar olan Kıbrıs Sorunun süreci tarihsel perspektifte incelenmiştir.

İkinci bölümde, Avrupa'da birlik fikrinin oluşması, ekonomik birliktelikler zamanla siyasal birleşmeleri oluşturması, Avrupa Birliği'nin tarihsel olarak oluşumu ve genişleme süreci, İngiltere'nin ayrılması ve Türkiye'nin üyelik sürecini bu tarihsel perspektifte incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, GKRY'nin AB'ye üyelik süreci, üyelik sonrası gelişmeler ve tüm bunların Kıbrıs'ta uzun yıllardır devam eden sorunun çözümüne etkisini incelenecektir. AB ilk kurulduğundan beri genişlemekteydi ve bir güç olmayı hedefleyen AB kendi planları içine Kıbrıs'ı da dâhil ederek genişleme stratejisini devam ettirmiştir. GKRY'nin AB tam üyeliği tarihsel olarak; Ortaklık Antlaşması, Gümrük Birliği, Dublin, Korfu, Lüksemburg, Helsinki ve Kopenhag Zirvelerinin ve Katılım Süreci adaylığının kabulü sonrası gelişmelerde incelenmiştir. GKRY'nin yaptığı antlaşmalar ve etkileri belirli bir kronoloji dâhilinde incelenecektir. GKRY'nin AB'ye üye olduktan sonra Kıbrıs'a etkileri politik, ekonomik, mülkiyet konuları üzerinden incelenmiştir. AB'nin Kıbrıs'ta aktörlerden biri olmuş ve sonrasında Kıbrıs meselesi daha da karmaşıklaşmıştır.

Dördüncü bölümde, GKRY'nin AB üye olması ve bu üyelikle birlikte Kıbrıs Sorunun tarafların tutumları çerçevesinde inceleyerek, AB üyeliğin katkılarını bakılacaktır. GKRY'nin AB üyeliği sonrasındaki Kıbrıs üstünde söz sahibi olan devlet ve uluslararası kuruluşların bakış açıları üzerinden yapılan bu kısımda amaç; Kıbrıs sorununun ilişkilerine yansımalarının analizini ve izdüşümlerini ortaya çıkarmaktır. Özellikle Kıbrıs Rum kesiminin AB üyeliğinin kırılma noktalarından biri olarak değerlendirilmiştir. Kıbrıs sorununun çözümü için uzun yıllardır devam

eden müzakere süreci genel hatlarıyla ele alındıktan sonra, AB sorunun değişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ayrıca Kıbrıs sorunun güncelliğinin korunmasına ve Doğa Akdeniz’de bulunan enerji kaynakları ulusal ve uluslararası kamuoyunda ilgiyi armasına neden olmaktadır. Kıbrıs’ın AB’ye üyeliğinin Kıbrıs sorununa etkileri ana ekseninde yürütülen bu çalışmada Kıbrıslı Türk ve Rumlar ile garantör devletler Türkiye, Yunanistan ve İngiltere bunlara ilave olarak AB ve Doğu Akdeniz’de faaliyet yürüten devletlerin görüşleri üzerinden AB’nin sürece katkısını incelenmiştir.

Uluslararası bir örgüt olan Avrupa Birliği’nin Kıbrıs Meselesine özellikle 21.yy başından itibaren dâhil olmuş ve konu ile ilgili önemli yer tutmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği’nin GKRY’nin üyeliği sonrasında birliğin politikaları incelendiğinde Kıbrıs konusunda GKRY’nin etkisi görülmektedir. Avrupa Birliği’nin Kıbrıs ilgili iç ve dış politikaları bu konudaki etkileri çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Konuyla ilgili detaylı incelemek amacıyla çalışmada Kıbrıs Sorunun tarihsel gelişimi ele alınmış, Avrupa Birliği de kuruluşundan başlayarak olabildiğinde ayrıntılı biçimde ele alınmış. Devamında GKRY’nin birlik üyeliği ve sonrasında Kıbrıs’a olan etkileri ele alınmıştır. Çalışma, Avrupa Birliği’nin Kıbrıs Meselesini üzerindeki etkisini anlamak ve analiz etmek için büyük önem taşımakla birlikte, Avrupa Birliği’nin iç ve dış politikaları ile Kıbrıs’ta tarafların çözüme yönelik bakış açılarına nasıl etki ettiğini incelemek olduğundan önemli durumdadır.

Bu çalışmanın temel amacı; öncelikle Kıbrıs Sorununu, Avrupa Birliği’ni, GKRY’ birlik üyeliğini ve Avrupa Birliği’nin Kıbrıs üzerindeki politik, ekonomik ve sosyal nasıl etkilediğini ayrıca Kıbrıs’ta Avrupa Birliğinin bu politikaları ile tarafların bakış açılarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

Bu çalışmada cevap aranan temel soru: Avrupa Birliği’nin GKRY’nin üyelik sürecinde Kıbrıs meselesinin çözümü üzerinde nasıl bir etkisi vardır?

Çalışmanın hipotezi; “Avrupa Birliği’nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin üyeliği sonrasında Kıbrıs’ta çözüm politikalarında beklenen seviyede olmadığıdır.”

Bu çalışmada, teorik çerçeve olarak realizm ve en önemli kolu olan Kenneth Waltz'ın yapısal realizm/neorealizm kuramı kullanılmıştır. Realist teoriler temel olarak; Klasik Realizm, Neorealizm(Yapısal Realizm) ve Neoklasik Realizm olarak üç farklı şekilde tanımlanır. Klasik Realizm, uluslararası ilişkileri temelini insanın yapısı olarak kabul ederken, Yapısal Realizm, uluslararası ilişkilerin temelini devletler sisteminin yapısı olarak kabul eder. Neoklasik Realizm'inde uluslararası ilişkileri temeli devletin yapısı olarak kabul eder ve bu şekilde inceler. (Gözen, 2014: 172) “Realist kurama göre uluslararası ilişkilerdeki temel aktör devlet olup, uluslararası politika ve uluslararası ilişkiler devletlerin arasındaki mücadele sürecidir. Realizm temelde, devletlerin işbirliği yapmak istemeyeceğini, işbirliği yapsalar bile öncelik olarak kendi çıkarlarını önemseyeceğini belirtmektedir.” (Şöhret, 2012: 296) Morgenthau göre; “Uluslararası politika, tüm politikalar gibi, güç mücadelesidir. Uluslararası politikanın nihai amaçları ne olursa olsun, gücü elde etmek her zaman doğrudan hedeftir.” (Tuna, 2020) Realistlere göre, devletlerarası ilişkiler güç ve çıkar mücadelesi temeline dayanmaktadır. Bu fikirler, II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmış ve 1940'lardan 1980'in ortalarına kadar bu alanda hâkim olmuş ve çeşitli değişimler geçirip günümüze kadar devam etmiştir.(Keyik & Erol, 2019) Realizmin üç temel; devlet-merkezcilik, rasyonellik ve güç unsurları üzerinden açıklama yaparlar. Realistlere göre, uluslararası ilişkilerin gündeminde ulusal güvenlik konulan bulunmaktadır. (Açıkmeşe, 2004)

Neorealist teori, Kenneth Waltz, 1979 yılında yazdığı Uluslararası Siyaset Teorisi isimli kitabın anlattığı neorealist (yapısal realizmin) kuram göre uluslararası ilişkileri ve anarşiyi esas alması egemenlik anlayışı ve güç dengesi ile açıklamasıdır. (Gözen, 2014)Neorealizm, devletlerarası ilişkileri askeri güç, güvenlik ve ekonomik kapasite konuları üzerinde açıklar, devletlerin davranışlarını ve devletlerarasındaki davranışları güç dengesi olarak açıklamaktadır. (Büyüktanır, 2015) Klasik realizme göre, egemen devletler çıkarları vardır ve bu çıkarlar devletlerarasındaki çatışmayı oluşturur. K.Waltz ise, devletler kendilerin bekalarını ister ve devletin diğer amaçları ulaşılabilmesi için temel amaç kendi bekasıdır. Waltz kurguladığı neorealizm teoriye göre bir dış politikada devletlerin neden farklı davranışlar sergilediklerini içyapılardaki farklılıklardan oluştuğunu söylemektedir ve dış politikanın

hükümetlerin kendi ürünleri olarak ortaya çıktığı söylemektedir. (Ertoý, 2019) “Neorealistler, ekonomik sorunların ve artan karşılıklı bağımlılığın dünya politikasındaki önemini kabul ederler, ancak aynı zamanda her bir devletin çeşitli politikalarının, görelî gücünü maksimuma ulaştırma arzusu tarafından belirlendiğini de öne sürerler.” (Aydın, 2004) “Neorealist kuramın güç ve ekonomik çıkar temelleri üzerine inşa edildiğı gerçeğı göz önünde bulundurulacak olunursa, arka planda ülkelerin dış politikalarında bu çıkarlar belirleyici olmaktadır.” (Hürsoy, 2013)

“Waltz uluslararası siyasi yapıyı üç temel boyutta tanımlamaktadır; bunlardan ilki uluslararası sistem anarşiktir ve ülkelerin içyapıları gibi belirgin değildir. Sistem kendi kendine oluşur ve devletlerin temel amacı ayakta kalabilmektir. Devletler sistemin temel aktörleridir. Uluslararası ve ulus üstü yapılarda da devletler kendi çıkarlarını savunurlar. Devletler farklı özelliklerine rağmen sistemde fonksiyonel olarak ayınırlar sadece kapasiteleri farklıdır. Uluslararası sistemin anarşik yapısı nedeniyle devletlerarasında işbirliğı olasılığı azalmaktadır.” (Çakmak, 2007)Realistler devletin güvenlik anlayışlarının kendileri tarafından sağlanması gerektiğini fakat gelişen durumlar karşısında birlikte hareket etmek isteyebileceklerini ve bu nedenle ittifak veya güçler dengesi kurabileceklerini savunur. Avrupa Birliğı’nin kuruluşundan itibaren bu güvenlik anlayışı görülmektedir. “Yani anarşik ortamda belirleyici unsur güçtür ve güvenlik ancak onunla sağlanabilmektedir.” (Keyik& Erol, 2019) Avrupa ekonomik olarak küresel güç olmuş fakat küresel düzeyde siyasal politikalar yapmamaktadır. (Mor, 2010)

Realistlere göre AB’nin etkili bir dış politikasının nedeni üye devletlerin kendi aralarındaki çıkar çatışmalarıdır. Üye devletlerin kendi çıkarlarını olduğu için üyeler arasında bir çıkar belirlemek oldukça zordur. Dış politika etkin olmamasının nedeni iç dinamikleri ile ilgilidir. “AB üyesi olan Kıbrıslı Rumların kontrolü altındaki Kıbrıs Cumhuriyeti devleti daha güçlü bir konumda olduğuna göre, Kıbrıslı Türklerin daha çok taviz vererek Kıbrıslı Rumların çıkarları doğrultusunda soruna çözüm bulunabileceğı çıkarımı yapılabilmektedir.” (Hürsoy, 2013) Realizmin bu yaklaşımı, çalışma hipotezinin dayanak noktasıdır.

Çalışmada metot olarak literatür taramasına başvurulmuştur. Konuyla alakalı yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları, kitaplar ve makaleler taranmış, gerekli yerlerde kullanılmış, taranan bilgiler ışığında araştırmanın sorularına cevap aranmış ve hipotez desteklenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmasının temelinde, tarihsel bir perspektif oluşturularak, bu tarihsel perspektif dâhilinde; tarihsel, stratejik ve jeopolitik açıdan değerlendirilerek karşılaştırmalı görüşleri, tez ve antitez metotları kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Tarafların tutum ve bakış açıları kritik olan ve halen muhafaza etmekte olan böylesine önemli bir konuda yaptığımız çalışmamız, Türkçe ve yabancı kaynaklara başvurulması sonucunda elde edilmiştir.

BÖLÜM 2

KIBRIS VE KIBRIS SORUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Kıbrıs'ın Önemi

Kıbrıs, geçmişten günümüze kadar birçok farklı milletin ve medeniyetin egemenliğinde kalmıştır. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kıbrıs, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ilgi odağı ve gelecekte de bu ilgi devam edecektir. Bu ilginin temel kaynağı stratejik ve jeopolitik öneminden dolayı ortaya çıkmıştır. Kıbrıs, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının tam ortasındaki Akdeniz'de bulunmasından ve Akdeniz'in doğusunda yer almaktadır.(Tezel, 2008)Davutoğlu'na göre, "Boğazlar ile Asya ve Afrika'yı ayıran Süveyş kanalı arasında konuşlanmış olan Kıbrıs adası aynı zamanda Hazar Havzaları ile Aden ve Hürmüz suyollarının da nabzını tutacak bir üs konumundadır." (Davutoğlu, 2002) "Kıbrıs Adası'nı yöneten devlet, Akdeniz ve çevresini kontrol edebilmektedir." (Yüksel, 2018) Nitekim bunu tarihte bölgede güç sahibi olan ülkelerin Kıbrıs için mücadele verdikleri ve savaştıkları görülmektedir.

Kıbrıs'ta yedi farklı devlet ve devlet üstü örgüt bulunmaktadır; adanın temsilcisi olarak GKRY, KKTC, garantör devlet sıfatıyla İngiltere, Türkiye ve Yunanistan, 1964'ten itibaren Birleşmiş Milletler ve 2004'ten itibaren Avrupa Birliği Kıbrıs adasının üzerinde yer almaktadır. (Hatip, 2014)

"Kıbrıs Adasına, Türkiye'ye 75 km, Suriye'ye 105 km, Mısır ve Yunanistan'a ise 380'er km uzaklığıyla, üç eski kıta olarak bilinen Asya, Avrupa ve Afrika'nın kesiştiği noktada yer alan adasıdır." (Tezel, 2008) Doğu Akdeniz'de bulunan enerji kaynakları ile ayrı bir jeopolitik önemi vardır. (Kaya, 2012) "Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in en büyük, Sicilya ve Sardunya'dan sonra da Akdeniz'in üçüncü büyük adası durumundadır."(Keser & Ak, 2018)Adanın etrafı batıda ve güneyde derinliği 2000 metreyi aşan denizaltı çukurları ile çevrilidir. Ada, temelde derinliği birkaç yüz metre olan bir denizaltı platformu ile ana kıtaya bağlıdır. (Çetin, 2020) Kıbrıs, Türkiye'nin öz güvenliği için ve bölgedeki deniz ve hava sahalarının, hak ve menfaatleri korumak için hayati öneme sahiptir. Adada bulunan deniz ve hava üsleri

vasıtasıyla, Kıbrıs üzerinden Doğu Akdeniz ve çevresindeki tüm alanlar etki ve kontrol altına alınabilmektedir. (Kara, 2018) Tüm bunlar göz önüne alındığı zaman Kıbrıs adası Türkiye için hayat damarlarından biri olduğu gözükmemektedir.

2.2. Kıbrıs Sorunun Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca Mısır, Hitit, Yunan, Fenike, Asur, Pers, Büyük İskender, Roma, Bizans, Memlûklular, Venedikliler, Osmanlı ve İngiliz devletleri adaya hâkim olmuşlardır.

2.2.1. İlk Çağlardan 1878'e Kadar Dönem

Adadaki bilinen ilk yerleşimciler, M.Ö. 10000'de Anadolu'dan adaya göç ile gelmiş oldukları iddia edilmektedir. (Çetin, 2020) M.Ö.1500-1450 yıllarında Mısır Firavunu III. Tutmosis adayı Mısır'a bağladı. Kıbrıs M.Ö.1320-1265 yılları arasında kısa bir süre Hitit egemenliğinde kalmıştır. M.Ö.1000 yıllarında adanın hâkimiyeti Fenikelilerin eline geçmiştir. (Kaya, 2012) Çok tanrılı dinlerin hâkim olduğu adada, daha sonra Romalılar ile birlikte Hristiyanlık adaya gelmiştir. 638 yılında Hz.Ebubekir, adaya çıkarak adanın önemli yerlerini ele geçirdi. 647 yılında ise, halife Hz. Osman adanın tamamını İslam egemenliği altına soktu. Fakat Kıbrıs'taki İslam egemenliği 964 yılında Bizans İmparatoru Nikepheros Phassos'un adayı ele geçirmesiyle sona erdi. (Kahraman, 2004) 1185 yılında Bizans'tan adayı kurtaran Vali Comnenus kendi imparatorluğunu kurdu. Haçlı Seferi sırasında İngilizler adayı kendi hâkimiyetine katmıştır. Memlûklu tarafından ada 1426 yılından itibaren vergiye bağlandı ve Venedikliler Ada'yı 1489'da ele geçirmiştir. Fakat Memlûklulara verilen yıllık vergiyi ödemeye devam etmişlerdir. (Kaya, 2012) 1517 yılında Osmanlı'nın Mercidabık ve Ridaniye Savaşları'nda Memlûkluları yenmesi üzerine Kıbrıs'ı Osmanlı Devleti, Yavuz Sultan Selim döneminden itibaren Kıbrıs'ı vergiye bağlamıştır. Venedik egemenliği adanın 1571 yılına kadar devam etmiştir. (Ünalı, 2012)1571 yılında alınan Kıbrıs, 307 yıl Osmanlı yönetiminde kaldı ve 1878 yılında, İngiltere'ye devredilmiştir. Osmanlı yönetimi“Millet Sistemi” altında; Müslümanlar ve Gayrimüslimler olarak sınıflandırdı. (Kızılyürek, 2016)

2.2.2.İngiliz Yönetimi

İngiltere 19.yy. başlarından itibaren denizlerde hâkim güç olan ve hedefi Hindistan’a giden ipek ve baharat yollarının güvenliğini amaçlamıştır. Akdeniz’de İngiltere’nin bu söz konusu hedefleri açısından çok önemliydi. 19.yy. başlarından itibaren Akdeniz’le ilgilenmeye başlayan İngiltere, özellikle önemli yeri olan Kıbrıs odak noktası olmuştur. (Tezel, 2008) İngiltere’nin bu hedefleri doğrultusunda fırsat beklerken Osmanlı–Rus Savaşı’nda çıkması Osmanlı tarafından Kıbrıs, İngiltere’ye verilmiş ve bir daha geri alınamamıştır. (Atasoy, 2011)Kıbrıs’ta 307 yıllık uzun bir Osmanlı hâkimiyeti bitmiş ve İngiltere yönetimi başlamıştır. İngiltere ile yapılan anlaşma gereği; İngilizler Osmanlı adına adayı yönetecektir. Buna karşılık İngiltere Ruslara karşı Osmanlıya destek olacaktır.(Günay, 2007)Mütercimler’e göre; “İngiltere, Mısır ve Doğu Akdeniz ile 18’inci yüzyılın sonunda daha fazla ilgilenmeye başlamış ve 19’uncu yüzyılın başlarında stratejik önemi olan Kıbrıs’a egemen olmak düşüncesi belirlemiştir. Özellikle 1869’da Süveyş Kanalı’nın açılması bu düşüncüyü daha da güçlendirmiştir. İngiltere bu hedefini gerçekleştirmek için uygun ortamı 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nın sonucunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile ortaya çıkan kritik durumda bulmuş ve Osmanlı Devletine Rus ilerleyişinin önlenmesi için yardım önerisinde bulunmuştur”. (Mütercimler, 2017) Rusya ile olan savaş bittiği zaman İngilizler adayı Osmanlıya geri verecektir. (Yüksel, 2009) Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı’nın Almanya’nın yer alması ile İngiltere, 1914 tarihinde “ilhak” etmiştir. (Kaya, 2012) “Türkiye Ada üzerindeki İngiliz egemenliğini Lozan Antlaşmasıyla 1923’te tanımıştır.” (Kara, 2018) Türkiye, 1923’de yılında Lozan Anlaşması ile Kıbrıs’ta İngiliz varlığını kabul etmiştir. (Tezel, 2008)

Kıbrıs, Türkiye dış politikasında 1923-1955 yılları arasında İngiltere’nin yönetimine bırakılmıştır. Türkiye’nin İngiltere yönetimi için sorun teşkil etmemiştir. Fakat Yunanistan dış politikası Kıbrıs’ta sorun oluşturmuştur. (Kaya, 2012) Sorunların halledilmesi konusunda birçok teklif ve plan hazırlandı. “İngiltere’nin çözüm ile ilgili planları; 1947 Lord Winster Planı,1948 Jackson Planı, 1955 Birinci Mac Millan

Planı, 1956 Harding Planı, 1956 Radelift Planı, 1958 İkinci Mac Millan Planı, 1958 Speak Planı İngilizlerin ortaya koyduğu bu planların ortak özelliği adadaki İngiliz hâkimiyetinin devamı temeline dayanıyordu.” (Kahraman, 2004) Özellikle 1950’li yıllarda artan Arap milliyetçiliği ve Mısır’da Süveyş Kanalı’nın millileştirilmesi projesi, Kıbrıs’ın İngiltere için stratejik önemi yüksek ve mutlaka elde tutulması gereken bir ada konumuna getirmiştir. Bu olayların etkisiyle İngiltere’nin için önemli bir askeri nokta haline gelmiş ve Kıbrıs bu dönemden itibaren İngiltere açısından değerli bir noktaya gelmiştir. (Ergör, 2011) İngiltere 27 Temmuz 1954 tarihinde Mısır’daki üssünü Kıbrıs’a taşıma kararı aldı ve artık Kıbrıs İngiltere için vazgeçilmez hale geldi. (Kaya, 2012) İngiltere’nin bu tutumu günümüze hala geçerliliğini korumaktadır.

İngiltere’nin öncülüğünde 29 Ağustos 1955 tarihinde Londra’da Türkiye ve Yunanistan’ın üçlü görüşmeler yapılmıştır. 1958 yılında Mac Millan’a göre; İngilizler üslerin kendilerinde kalmak kaydıyla adanın kalanı için Yunanistan ve Türkiye tarafından yönetilmesini teklif etmiştir. (İrkıçatal, 2012) Londra Kıbrıs’ı EOKA terörizmine rağmen bırakmak istememiş; Rumların ve Yunanlıların ENOSİS talebini karşılık Türkleri yanına çekerek Kıbrıs’taki varlığı devam ettirmiştir. (Göktepe & Ünlü, 2014) İngiliz dış politikasında Kıbrıs süregelmıştır ve İngiltere Kıbrıs’taki askeri ve siyasi varlığının muhafazası önceliğinden vazgeçmemiştir. (Tüzünkan & Koldaş, 2013) Günümüzde İngiltere’nin, Kıbrıs’ta iki askerî üssü mevcuttur. İngiltere bu üsleri ile “Doğu Akdeniz’in stratejik bölgesinde önemli bir istihbarat merkezini kontrol eder duruma gelmiştir. Rusya, Orta Doğu, Yakın Doğu, Türkiye, Süveyş Kanalı ve Kuzey Afrika ile ilgili olarak birçok bilgiler elde edilmektedir.” 1950’den sonra İngiltere; “Kıbrıs’a ihtiyacımız yok; sadece Kıbrıs’ta bulunacak üslere ihtiyacımız var” düşüncesi ile hareket etmiştir. (Tamçelik, 2011) Bu politika ile Kıbrıs’ta bağımsızlığın yolu açılmıştır.

2.3. Kıbrıs Cumhuriyeti

1955 yılında başlayan görüşmeler 1960 yılında sonuca ulaşmış ve “Kıbrıs Cumhuriyeti” kurulmuştur. 1963 yılında adada taraflar arasında gerginlik artmış ve 1974 yılında Türkiye’nin müdahalesine kadar devam etmiştir.

2.3.1. Londra Konferansı

Rum ve Yunanlıların BM'ye başvurusu ve EOKA gibi yapılanmalar üzerine Türkiye Kıbrıs'a olan dikkati artmıştı. Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik iç kamuoyunda da farklılıklar olmaya başlamış ve "Ya Taksim Ya Ölüm" mitingleri düzenlenerek ulusal bir mesele olduğu dikkati çekilmişti. 1955-58 yıllarında artan terör saldırı neticesinde Kıbrıslı Türkler köylerinden uzaklaşmak zorunda kalmışlardır. (Kızılyürek, 2016) 1955 yılında İngiltere, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan üçlüsü Londra Konferansı'nda ada için görüşmelere başlamıştır. Konferans sonuçsuz kalmıştır ve Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs'ta taraf olarak tanınmıştır. 1955-1958 yılları arasında İngiltere çözüm için taslaklar hazırlamıştır. Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu Türkiye heyetini, Dışişleri Bakanı Stefanopolus Yunanistan'ı ve Dışişleri Bakanı Mac Millan İngiltere'yi temsil etmekteydi. "Londra Konferansı"nda Yunanlılar "ENOSİS", Türkler "mevcut durumun devamı veya Kıbrıs'ın Türkiye'ye verilmesi" ve İngiltere "Self-Government" fikrini önerdiler. Konferansta sonuç alınmadan dağıldı. 1956 yılında Adnan Menderes; "İngilizler Ada'da kalsın, İngiltere Ada'dan çıkacaksa Ada bize verilsin, bu olmazsa Kıbrıs taksim edilsin, Self-Government ve hiç kabul edilmeyen şey; Ada'nın Yunanistan'a verilmesidir." (Vatansever, 2010)

2.3.2. Zürih ve Londra Antlaşmaları

ABD ve NATO tarafından Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs sorunun için görüşmelere gidilmesi istenmiştir. İngilizler öncülüğünde Yunan ve Türkiye Dışişleri bakanları seviyesinde tekrar görüşmeye başlamışlardır. (Hatip, 2014) Görüşmeler sonucunda adada bağımsız devlet kurulması için mutabakata varıldı. (Erdoğan, 2015) 11 Şubat 1959 tarihinde "Zürih Anlaşma" kapsamında toplam dört antlaşma imzalanmıştır. Bunlar; İlki "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Temel Yapısı" ile devletin esasını oluşturacak 27 maddelik bir antlaşma, ikincisi Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında bir "Garanti Antlaşması"dır. Üçüncü belge, bu devletlerarasında imzalanan bir "İttifak Antlaşması"dır. Son belge ise tarafların iyi niyetlerini ortaya koyan "Centilmenler Antlaşması"dır. (Arı, 2011)

Zürih Antlaşması'na Kıbrıs'ın asıl sahipleri olan Kıbrıs Rum ve Türk tarafları ve Kıbrıs'ı fiilen yöneten İngiltere imza atmadığı için antlaşmanın geçerliliği yoktu. Antlaşmanın yasal olabilmesi için taraflar Londra'da yeniden toplandılar.19 Şubat 1959 tarihinde “Londra Antlaşmaları” sonucunda “Kıbrıs Cumhuriyeti” 16 Ağustos 1960 tarihinde resmen kurulmuş oldu. “Toplantıya Türkiye Başbakanı Adnan Menderes, İngiltere Başbakanı Mac Millan, Yunanistan Başbakanı Karamanlis, Kıbrıs Türklerini temsilen Dr. Fazıl Küçük ve Kıbrıs Rumlarını temsilen Başpiskopos Makarios katılmışlardır.” (Kaya, 2012) Kıbrıs Cumhuriyeti ile birlikte garantörler Türkiye, İngiltere ve Yunanistan aralarında “Lefkoşa Antlaşması” adı ile anlaşmalar yeniden imzalanmıştır. (Düz, 2016)

2.3.3. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu

16 Ağustos 1960'ta “Kıbrıs Cumhuriyeti” kuruluşu ilan edilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına Rum “Başpiskopos Makarios”, yardımcılığına da Türk “Fazıl Küçük” getirilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletlere 21 Eylül 1960 tarihinde ve Avrupa Konseyine de 24 Mayıs 1961 tarihinde başvurmuştur. (Kaya, 2012) Lefkoşa Antlaşmaları kapsamında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurucu Antlaşma imzalanmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına aracı olan ve bu devletin oluşumu için İngiltere'nin egemenliğini devretmesini ve bununla ilgili bir sürecin başlamasını öngören bir antlaşmadır. (Ergör, 2011)

Kıbrıs Cumhuriyeti, yönetiminde yüzde yetmişi Rum ve yüzde 30 Türk şeklinde olacaktır. Türkçe ve Rumca dilleri kullanılacak ve tüm belgeler iki dil üzerinden işlem yapılacaktır. (Maral, 2014) Kıbrıs Cumhuriyetinin kuruluş yapısının dışına çıkarak, Türklerin devletteki ve adadaki istenmemiş ve tekrar Rumların “*ENOSİS*” hedefleri ortaya çıkmıştır.(Sönmezoğlu, 2011) Makarios, 1963'te Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rumların çıkarları doğrultusunda kararlar almıştır. Bu karar ile Türkler adada azınlık durumuna sürüklenmek istemiştir. Türkiye ve Türkler tarafından kabul edilmemiştir.

2.3.4. Kanlı Noel ve Yeşil Hat

Rumlar tarafından hazırlanan “Akritas Planı”, 1961 yılında hazırlanmış ve 21 Aralık 1963’te uygulamaya koymuştu. Bu plana göre; Kıbrıslı Türkleri Kıbrıs’tan atmak, sindirmek ve yok etmek için kuvvete kullanarak bunu gerçekleştirmeyi amaçlayan bir plandır. (Kaya, 2012) 21-22 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs’ta “Kanlı Noel” olarak bilinen adadaki Türklere karşı başlatılan silahlı saldırılar olmuştur. (Kıral, 2018) Türkler saldırılar sonrasında köyleri, evlerini terk etmek zorunda kalmış hatta birçok kişi hayatını kaybetmiştir. (Maral, 2014) Türkiye, yaşanan Kanlı Noel ve Rumların artan saldırılarını önlemek maksadıyla, 25 Aralık’ta Rumları ikaz etmek için Türk jetleri ile uçuş gerçekleştirmiştir. Türkiye’nin sert tepkisi üzerine İngiltere müdahil olmuştur. Bunun ateşkes ilan edilmiştir. (Düz, 2016) 1963 "Kanlı Noel" olaylarından sonra, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan askerlerinden oluşan bir "Barışı Koruma Kuvveti" kuruldu ve “Yeşil Hat” oluşturularak bu bölgeye konuşlandırılmıştır. (Sönmezoğlu, 2011) “Yeşil Hat” “İngiliz Tümgeneral Peter Young” tarafından yeşil kalem ile çizilen ve Kıbrıs’ı ikiye bölen hattır. (Günar, 2020) 30 Aralık 1963 tarihinden itibaren ada ikiye ayrılmıştır. Bu olaylar sonrasında adadaki Türk varlığı tehlikeye girmiştir. Türkiye BM’ye başvurmuş ve “4 Mart 1964 tarihinde 186 sayılı kararı” ile olayların önlemesin için adımlar atılmıştır. (Savrun & Tinal, 2017) Alınan bu karar Kıbrıs’ta sorunların başka bir boyuta çıkmasına neden olmuş ve yıllardır süren Türkleri temsiliyetini ellinden alınmasına neden olmuştur. Bu tarihten itibaren Kıbrıs Cumhuriyeti’nin haklarını “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)” kullanmaya başlamıştır.

2.3.5. 1963-1974 Arası Dönem

1963-1974 yılları arasında Rumlar tarafından yapılan baskı, sindirme ve yok etme hareketleri Kıbrıs Türklerinin derinden etkilemiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti, Makarios tarafından 1 Ocak 1964’te 1960 anlaşmalarını tek taraflı fesih ettiğini açıklamıştı. Bunun sonrasında “Kıbrıs Cumhuriyeti” ortadan kalkarak gayri resmi Rum yönetimi ortaya çıkmıştır. Kıbrıslı Türkleri kurucu ortak statüsünde görmek istemeyen Rumlar, Türk milletvekillerinin Meclis oturumlarına katılmasını engelleyerek, Türkleri devlet kurumlarından tasfiye etmişlerdir. Kıbrıs Cumhuriyeti artık Türklerden uzak Rum ve Yunan kontrolüne girmiştir. Bu olaylar üzerine İngiltere

tarafları 15 Ocak 1964'te Londra'da görüşmeye çağırmıştır. Taraflar Londra Konferansın sonrasında sonuç alınamadan dağılmıştır. (Kaya, 2012)

Türkiye Kıbrıslı Türkleri korumak için 1964 tarihinde Kıbrıs'a müdahale kararı almıştı. Fakat bu girişim BM Güvenlik Konseyi tarafından engellenmiştir. Saldırılan artması üzerine düzenin tekrar kurulmasını sağlamak amacıyla İngiltere, çağrıda bulunarak BMGK toplanmasını istemiştir. (Aksoy, 2010) BMGK'nin "4 Mart 1964'de aldığı 186 sayılı kararla" adaya "Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barış Gücü (UNFICYP)" kurulmuştur. (Sönmezoglu, 2011) BMGK'nin 186 sayılı kararı ile "BM Barış Gücü'nün Kıbrıs Hükümeti'nin rızasıyla kurulması" ifadesi kullanılmış ve bu ifade sorununun temellerinden birini oluşturmuştur. "Kıbrıs Hükümeti" ifadesi ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiilen ortadan kalktığı gerçeğini göz ardı eden bu karar, uluslararası camiada Rum yönetiminin tek meşru devlet olarak tanınması iddialarının da önünü açmış; Türk liderliğinin pazarlık gücünü zayıflamasına yol açmıştır. (Ergör, 2011)

"Birleşmiş Milletler Barış Gücü (BMBG)" adaya gelmesine rağmen EOKA saldırılarına devam etmiştir. Artan saldırılar üzerine "Türkiye Büyük Millet Meclisi(TBMM)" Kıbrıs'a müdahale yetkisi almıştır. Ancak Türkiye'nin bu girişimini ABD tarafından engellemiştir. (Düz, 2016)Amerikan Başkanı Johnson bir mektup ile açıkça Türkiye'nin adaya müdahalesi sonrası karşılaşacaklarını söylemiştir. (Aksoy, 2010) Amerika Birleşik Devletleri(ABD) eğer bir harekât söz konusu ise bunun sonucunun Türkiye adına çok ağır olacağını dile getirmiştir. Çeşitli yaptırımlardan bahseden Johnson ayrıca olası bir harekât da ABD silahlarını Türkiye'nin kullanmaması gerektiğini, aksi halde Türkiye'nin ciddi ambargo ve sorunlar ile karşılaşacağını çok sert bir diplomatik dil ile belirtmiştir. Bu sebepten dolayı Kıbrıs Barış Harekâtı yaklaşık on yıl ertelenmiştir. (Kıral, 2018)

1964-1967 yılları arasında durulan terör eylemleri, 1967 yılında tekrar alevlenmiş; terör faaliyetleri başlamıştır. 1967 yılında geçici bir Türk Yönetimi kurulmuştur. (Maral, 2014) Girvas önderliğindeki "Rum Milli Muhafız Ordusu(RMMO)" adadaki Türkler karşı şiddet ve terör eylemleri artmaya devam etmiştir. Türkiye bunun üzerine adaya tekrar müdahale etmek istemiştir. Fakat NATO(Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü) ve ABD Türkiye'nin bu kararını engellemiştir. (Düz, 2016) Görüşmeler neticesinde; RMMO dağıtılması ve adaya gizlice gelen Yunan

birliklerinin geri gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu anlaşma sonrasında 1963 yılından beri devam eden ayrı yaşama düzenlerini hukuki bir zemine oturtabilmek amacıyla “Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi” kurulmuştur. 3 Haziran 1968’de Beyrut’ta başlatılan ve daha sonra Türkiye ve Yunanistan’ın da katılımıyla 1972’den 1974’e kadar genişletilmiş toplumlararası müzakereler olarak devam eden görüşmeler yapıldı. Kıbrıs Türk halkı liderliği “bölgesel özerklik” ve federal bir yapı önermesine karşılık Rum liderliği, Makarios’un ENOSİS yolunu açık tutacak şekilde “tam bağımsız, egemen ve üniter” bir devlet yapısının oluşturulmasını teklif edilmiştir. Türk halkına “imtiyazlı bir azınlık” statüsü tanınması durumunda genişletilmiş yerel özerklik teklifinin kabul edilebileceğini savunmuştur. Dolayısıyla altı yıl süren bu görüşmelerden somut bir sonuç elde edilmemiştir (Ergör, 2011) 1968 yılında Beyrut’ta başlayan görüşmeler Lefkoşa’da sürdürülmüştür. Fakat görüşmelerde uzlaşma sağlanamamış ve 1971 yılında sona ermiştir. Bunun üzerine BM müdahil olmuştur. BM, Türkler, Rumlar, Türkiye ve Yunanistan görüşmelere katılmış ve 1972-1974 yılları arasında beşli görüşmeler yapılmıştır. (Maral, 2014)

EOKA lideri “Nikos Sampson”, Yunanistan’a bağlanmak için Makarios karşı darbe yapmıştır. Türkiye bunun üzerine adaya müdahale etmek için harekete geçmiştir. Fakat bu müdahale için İngiltere sıcak bakmadı. (Sönmezoğlu, 2011) Türkiye buna karşılık tek başına bunu gerçekleştirmek için harekete geçmiştir.

2.3.6. Kıbrıs Barış Harekâtı

Yunanistan’daki Cunta rejiminin desteklediği General Georgios Grivas Eylül 1971 tarihinde gizlice adaya girerek Makarios’un yerine geçerek ENOSİS için EOKA-B örgütünü kurmuştur. Cunta yönetimi, 15 Temmuz 1974 tarihinde adada bir darbe girişiminde bulunmuştur. 15 Temmuz 1974’te, RMMO ile EOKA-B, Makarios’a karşı bir darbe yapan Nicos Sampson, Kıbrıs Hellen Cumhuriyeti kurarak devlet başkanı olmuştur. (Hatip, 2014) Türkiye adaki Türklerin hak ve menfaatleri korumak ve 1960 Anlaşmalarının getirdiği sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla Kıbrıs’a müdahale kararı almıştır.

Türkiye, 20 Temmuz 1974 tarihinde şu şekilde açıklamıştır; “Garanti Antlaşmasının birinci maddesinde gösterilen yükümlülüklerini göz önüne alarak, Kıbrıs

Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve aynı zamanda Anayasanın temel maddeleriyle kurulan düzenini tanırlar ve garanti ederler. Dördüncü maddesinin son paragrafı ise; ortak veya anlaşarak hareket olası olmadığı takdirde garanti veren her üç devletten her biri bu anlaşma ile kurulan düzeni tekrar kurmak amacı ile harekete geçmek hakkını saklı tutarlar.” (Maral, 2014) “Londra ve Zürih Antlaşmaları Türkiye’ye garantörlük hakkı sağlamış, Türkiye bu garantörlük hakkına dayanarak gerçekleştirdiği harekâta gayesi; Kıbrıs adasını işgal değil, Kıbrıs halkını korumak, cumhuriyetin güvenliğini tesis etmektir.” (Erdoğan, 2015)

2.3.6.1. Birinci Barış Harekatı

“Barış Harekâtı”nı 20 Temmuz 1974 tarihinde başlatmıştır.(Erdoğan, 2015) “Barış Harekâtının ilki olarak bilinen bu operasyon, iyi bir plan olarak kabul görmüş ve hızlı gelişmesine rağmen başarıya ulaşmıştır.” (Maral, 2014) EOKA örgütünün Kıbrıslı Türk toplumunu adadan silmek istemiştir, Türk ordusu bu soykırıma dur demesi nedeniyle “Barış Harekâtı” adı verilmiştir. (Sönmezoğlu, 2011)

2.3.6.2. BM Kararı ve Cenevre Görüşmeleri

BM Genel Kurulu taraflara ateşkes çağrısında bulunan “**353 sayılı kararı**” ile düzenin tekrar sağlanabilmesi için görüşmelere başlanması gerektiğini vurgulamıştır. Türkiye BM’nin ateşkes çağrısına olumlu yanıt vermesi üzerine 25-30 Temmuz tarihlerinde gerçekleştirilen “Birinci Cenevre Konferansı’ndan” çıkan en önemli sonuç, Kıbrıs’ta “iki muhtar idarenin” varlığının kabul edilmiş olmasıdır. Türkiye’nin adaya müdahalesi meşru olduğunu Cenevre konferansında görülmüştür. “İkinci Cenevre Konferansının” 8 Ağustos gününde toplanılması kararlaştırıldı. İkinci Cenevre Konferansı’nda Türkiye’nin federasyon önerisi Rum toplumu tarafından reddedilmiştir. Bu Konferansta Türk tarafı “coğrafi esasa dayalı federatif sistem” teklif edip ayrıca altı kantonlu ve iki bölgeci olmak üzere iki öneri sundu. Her iki öneride de Kıbrıs Türk iradesinde kalacak olan toprak parçası %34 olarak belirlendi. Rum tarafı ek süre isterken, bu teklifi Yunanistan reddetti. (Kaya, 2012) Rum taraf görüşmeler için 36 saat ara istemiştir. Bu zaman kazanmak ve güçlenmek için istemişlerdir. Bunun üzerine 14 Ağustos 1974 tarihinde ikinci harekât için karar alınmıştır. (Maral, 2014)

2.3.6.3. İkinci Barış Harekâtı

Türkiye, 14 Ağustos 1974 tarihinde “İkinci Barış Harekâtını” gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde Rumların olumsuz tutumları üzerine Türkiye 14 Ağustos’ta tekrar bir harekât yapmıştır. Bu harekât ile ada coğrafi olarak ada ikiye bölünmüştür. (Düz, 2016) Türkiye’nin ikinci harekât tepkiyle karşılanmış ve ilk harekâtta haklılığı son bulmuştur. Türkiye askeri konuşlanmayı tam sağlayamadığı için askerlerinin güvenliğini sağlamak amacıyla ikinci harekâtı yapmıştır. Yunanistan ile Rumların görüşlerdeki olumsuz tavırları bu harekâtı mecbur kılmıştır. Türkiye doğuda Mağosa ve batıda Lefke’ye kadar ulaşarak Ada’nın %37’lik kısmını kontrol altına almıştır. Türkiye’nin bu tarihten itibaren uluslararası kamuoyunda işgalci statüsünde değerlendirilmiştir. Türkiye’ye karşı uluslararası kamuoyu Kıbrıs’ın toprak bütünlüğü korunması ve askeri harekâtın durdurulması için çağrıda bulundular. (Kaya, 2012) Türkiye ise bu harekâtı yaparken adaya barışı getirmeyi amaçlamıştır. BM’nin uyarıları üzerine 16 Ağustos 1974 tarihinde harekâtı durdurmuştur.

2.4. Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) Kurulması

Türkiye, 1974 Barış Harekâtı durması ile birlikte fiili durumu anayasal bir zemine oturtabilmek için, 13 Şubat 1975 tarihinde “Kıbrıs Türk Federe Devleti(KTFD)” kurulması için destek vermiştir. (Maral, 2014) BM, 12 Mart 1975 tarihinde aldığı “367 sayılı kararında”, Kıbrıs’ta kurulun Türk devletinin adada iki kesimli kurulacak federasyona temel oluşturabileceğinin söylemiştir. BM’nin çağrısı üzerine Nisan 1975-Şubat arasında beş tur halinde gerçekleştirilen Viyana görüşmelerinden çıkan en kayda değer sonuç “Mübadelesi Anlaşması” taraflar kabul etmiştir. Bu anlaşma ile birlikte Türkler adanın kuzeyinde ve Rumlar güneyde olacak şekilde yerleşmişlerdir. (Erdoğan, 2015) Ayrıca Rum ve Türk temsilciler arasında imzalanan bu antlaşma ile kuzeyde olup da güneye geçmek isteyen Rumlar güneye geçebileceklerdi. Güneyde bulunan 65.000 Türk 1975 Eylülünde BM gözetiminde kuzeydeki Türk bölgesine geçmişti. (Ünal, 2012)

12 Şubat 1977 tarihinde “Doruk Anlaşması” imzalanmıştır ve bu anlaşmanın en önemli sonucu iki toplumlu federal Cumhuriyet’in kurulması noktasında mutabakata varılmış olmasıdır. (Maral, 2014) 1977 yılında Makarios ölmüş ve Rum tarafında

yeni Başkan Kiprianu seçilmiştir. BM kapsamında Denктаş ve Kiprianu görüşerek anlaşmışlardır. (Hatip, 2014) Bu anlaşmaya göre, 1979 yılında tekrar başlanması öngörülen toplumlararası görüşmelerin temelini 1977 yılında imzalanan Kıbrıs ile ilgili alınan BM kararları oluşturacaktır. Ayrıca Kıbrıs; bağımsız ve iki kesimli bir Cumhuriyet kurulması görüşü kabul olmuştur. 1960 anlaşmalarında olan şeklinde; egemenliği, bağımsızlığı ve bir başka ülke ile kısmen veya bir bütün olarak birleşmesi veya taksimine karşı garanti altına alınmıştır. (Kaya, 2012)

Yunanistan'da 1981 yılında Andreas Papandreou'nun iktidara gelmesiyle birlikte milliyetçilik artmıştır ve Kıbrıs'ta Kipriyanu, konuyu BM aracılığıyla uluslararasılaştırma yolunu seçmiştir. Rumlar BM'nin gündemi taşıyarak Kıbrıs sorununu için Genel Kurulda görüşülmesi istemiştir. 13 Mayıs 1983'te "253 sayılı karar" ile "Kıbrıs'taki bütün işgal kuvvetlerinin geri çekilmesini ve göçmenlerin gönüllü olarak evlerine dönmelerini" istemiştir. (Düz, 2016) Bu karar Rumların, Türkler üzerinde egemenlik hakları olduğu kabul etmiştir ve "Türkiye'yi işgalci devlet statüsünde, Kıbrıs Türklerini azınlık, Rum yönetimini ise meşru hükümet" olarak göstermiştir. Tüm bu gelişmeler üzerine Kıbrıs Türkler kendi kaderlerini tayin etmek isteyerek 15 Kasım 1983 yılında "KKTC(Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti)" ilan edilmiştir.

2.5. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kıbrıs Türkler "öz yönetim" hakkını KTFD meclisinde kabul etmiş ve 15 Kasım 1983 tarihinde "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" ilan edilmiştir. 1980'den sonra Türkiye ve Yunanistan'dan gelen siyasal değişiklikler neticesinde Kıbrıs Türkler "öz yönetim" hakkını kullanarak KKTC'nin kurulmasına karar verilmiştir. (Kaya, 2012) KKTC'yi kurarak, ayrı bir devlet olmayı seçmişti. Bu olay üzerine BM "541 Sayılı kararı" almıştır. Bu karar ile KKTC'nin ilanın endişe ile karşılandığı bildirilmiştir. (Düz, 2016) KKTC'de yapılan ilk seçim ile R.Rauf Denктаş 9 Haziran 1985'te ilk Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. (Erdoğan, 2015) KKTC'nin ilanı ile Yunan, Rum ve sonra Birleşmiş Milletler bu karardan vazgeçilmesi istemişleridir. KKTC ilk olarak Türkiye tarafından tanınmıştır. (Maral, 2014) 1985-1986 görüşmelerinde

BM'nin önerileri KKTC tarafından kabul edilmedi, Rumların uzlaşmaz tavırları nedeniyle geri dönüş olmadı.

2.5.1. BM Kararları ve Müzakereler (1983-2004)

1984 yılındaki BMGK kararlarında KKTC'den "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin işgal altındaki kısmı" olarak bahsedilmektedir. BM'nin de "541 ve 550 sayılı kararları" aracılığıyla "KKTC'nin tanınmamasına" yönelik çağrılar yaptı ve diğer devletler üzerinde bir baskı yaratmıştı. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin 18 Kasım 1983'te yayınladığı 541 numaralı kararında KKTC'nin, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurucu anlaşmalarına aykırı olduğu gerekçesi ile geçersiz bulunduğunu ve Kıbrıs adasındaki durumu daha da kötüleştireceği belirtilmektedir. (Çetin, 2020) BM'nin bu kararı Adada yaşayan Türk halkının kendi kaderini belirleme hakkını kısıtladığı gibi aynı zamanda taraflar arasındaki uyuşmazlığın derinleşmesine de sebep olmuştur. 541 sayılı kararında; "KKTC bağımsızlığının geçersizliğini" Türkler için zor zamanların başlamasında neden olmuştur. (Erdoğan, 2015) KKTC, BM ve uluslararası toplumun ülkeyi tanımaması ve ambargo uygulaması sonucu günümüzde sadece Türkiye tarafından tanınmaktadır.

"BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın" yoğun çabalarının sonuç vermesi üzerine New York'ta 10 Eylül 1984 tarihinde müzakereler başlamıştır. BM Genel Sekreteri'nin arabuluculuk girişimi sonucunda, 15 Eylül 1988 Cenevre'de, 22-23 Kasım 1988'te de New York'ta olmak üzere iki kez bir araya gelmişlerdir. Perez de Cuellar 25 Temmuz 1989 tarihinde taraflara öneri paketi sunmuştur. BM Genel Sekreteri'nin çağrısı üzerine 26 Şubat 1990 tarihinde yeniden görüşüldü ve bir sonuca ulaşılamadan sona ermiştir. BM Güvenlik Konseyi "649 sayılı kararı" ile ada kötü yöne girmemesi ve iki toplumun bir çözüme ulaşmak için karar almıştır. (Düz, 2016) GKRY, 3 Temmuz 1990 tarihinde AT'ye başvurmasıyla birlikte Kıbrıs Sorunu çok farklı bir boyuta taşınmıştır. 649 sayılı karara göre, her taraf içinde BM Genel Sekreteri'yle görüşmeye ve işbirliğine davet etmiştir. "BM Genel Sekreteri Boutros Gali" Fikirler Dizisi fikrini oluşturdu ve buna göre eşit iki toplumunda federal bir devlet altında iki toplumlu olarak yaşamasını öngörmekteydi. (Hatip, 2014) "Gali Fikirler Dizisini" Rumlar tarafından olumsuz karşılandı. (Denker, 2001) Aynı

zamanda Rum lider Klerides, 1960 Anlaşmalarına aykırı şekilde AB'ne başvurmuştu. Rumlar, BM Fikirler Dizisini bir kenar bırakarak artık Yunanistan'ın desteğiyle AB üyeliği için çaba göstermeye başlamıştır. “BM Genel Sekreteri Kofi Anan” 2 Ocak 1997’de taraflar arasındaki görüşmeyi yeniden başlatmıştır. Denктаş ve Klerides 3 yıl ardan sonra tekrar bir araya geldiler. Fakat AB’nin Gündem 2000 raporu görüşmelere gölge düşürdü. Bu rapora göre Güney Kıbrıs AB tam üyeliği için süreç başlatılmıştı. (Denker, 2001)

2.5.2. Annan Planı

Kofi Annan Birleşmiş Millet Genel Sekreterliği görevine başladığı andan itibaren Kıbrıs Sorunun çözümü için yoğun çaba harcamıştır. Annan Mart 1997 yılında için iki lidere New York’ta görüşmesi için tavsiyede bulundu. Yapılan görüşmelerde uzlaşma sağlanamadı. (Hascan, 2006) 1999 yılında görüşmeleri canlandırmak için Genel Sekreter Özel Temsilcisi yoğun çaba saf etmiştir.

BM Güvenlik Konseyi Kıbrıs’ta çözüm için “1250 sayılı kararı” kabul ederek en kapsamlı çözüm planın kararı alınmıştır. Annan, 8 Kasım 2000’de çalışmalarını tamamlayarak taraflara planı sunmuştur. Bu planı görüşmek üzere taraflara çağrı yapmıştır.(Arı, 2011) 16 Ocak 2002’de doğrudan görüşmeler başlamıştır. Kofi Annan, görüşmeler sonucunda Kapsamlı Çözüm belgesini 11 Kasım 2002 tarihinde tekrar taraflara göndermiştir. (Levent, 2012) Bu plana göre iki toplumlu bir devlet kurulacaktı. (Maral, 2014) Taraflar birinci Annan Planın reddetmişlerdir. İkinci Annan Planı taraflara sunulmuş ve taraflar bu planı da kabul etmemiştir. Denктаş ile Klerides 15 Ocak 2003 tarihinde Lefkoşa’da çözüm için tekrar görüşmelere başlamışlardır. (Maral, 2014) Annan, 26 Şubat 2003 tarihinde üçüncü Annan Planını Lefkoşa’da taraflara sunmuştur ve 10 Mart 2003 tarihinde Lahey’de görüşmek için öneride bulunmuştur. Lahey’de yapılan görüşmeler sonucunda referandum kararı alınmıştır. Fakat planla ilgili tarafların sorunları çözümlenmeden referandum kararı alınmıştır. (Erdoğan, 2015) Annan Planı 1 Nisan 2003 tarihinde yayımlanmıştır. 1999-2003 yılları arasında yapılan görüşmeler sonucunda çözüm konusunda anlaşma sağlanamamıştır. 10 Şubat 2004 tarihinde Annan tarafları New York’ta tekrar toplamıştır. 19 Şubat 2004 tarihinde Lefkoşa’da görüşmeler devam etmiştir. “BM

Kıbrıs Özel Temsilcisi Alvaro De Soto” katılımları ile 19 Şubat 2004 tarihinde görüşmeler başladı. (Düz, 2016) 19 Şubat-31 Mart 2004 tarihleri arasında görüşler sürmüştür. Görüşmelerde uzlaşma sağlamadı. 31 Mart 2004 tarihinde Annan tarafından planın son hali verilmiştir. (Ünalnı, 2012) 24 Nisan 2004 tarihinde referandum kararı alınmıştır.(Maral, 2014)

2003 yılına bakıldığında Annan Planı’nın etkisiyle Kıbrıs odaklı bir yol izlenmeye başlanmış, bunun yanı sıra ekonomik konular başta olmak üzere çeşitli konularda işbirliği çalışmaları da devam etmiştir. (Kadeş, 2019) KKTC ve GKRY uzun müzakereler sonucunda Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulmak amacıyla hazırlanan Annan Planı incelendiğinde dört ana başlıktan oluştuğu görülür. Bunlar; “anayasal düzenlemeler, mülkiyet ve toprak düzenlemeleri, garantörlük ve adanın askersizleştirilmesidir.” (Erdoğan, 2015) Annan Plan birçok sorun konusunda anlaşma sağlanmamıştı. Kıbrıs’ta “İsviçre” sisteminin getirilmesi planlanmıştır. (Maral, 2014) 24 Nisan 2004 tarihinde yapılan referandumlarla Kıbrıs’taki iki halkın onayına sunulmuştur. Müzakereler sonucunda nihai hale gelen Annan Belgesi, 24 Nisan 2004 tarihinde GKRY ve KKTC’de yapılan referanduma göre; KKTC, %64,96 çoğunlukla Annan Belgesi’ne “evet” derken, GKRY de ise halkın %75,83’ü Belge’yi reddetmiştir. (Ergör, 2011)

BÖLÜM 3

AVRUPA BİRLİĞİ VE KIBRIS POLİTİKASI

3.1. Avrupa Topluluğu

Avrupa’da birlik ve bütünlük fikri çok eski zamanlarda oluşmuş ve tarih içerisinde şekli almıştır. Avrupa’da askeri ittifaklar Bizans’a karşı, Müslümanlara karşı, Osmanlı’ya karşı ve bunların gibi dış tehditlere karşı oluşmuştur. Fakat Avrupa’da tek bir ırk, tek bir din ve tek bir mezhep olmaması bu birleşme sürecini zorlaştırmıştır. Avrupa’da birleşmenin ilk adımı, 19.yüzyılın ikinci yarısında yapılmış olan “Paris Anlaşması”dır. Fakat sonraki yıllarda siyasi çekişmeler ve rekabetin olması bunu geciktirmiştir ve 20.Yüzyılda somut adımlar atıldığı görülür. (Erdoğan, 2015) Avrupa’da ilk birliği fikri ekonomik anlamda sağlanmaya çalışılmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa’da bütünleşme ve birlik kurma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. (Levent, 2012) İkinci Dünya Savaşı felaketi ardından, Avrupa ülkelerinde, yeniden bir savaş çıkmasını engellemenin, ekonomik ve siyasi birleşmenin sağlanması için önlemler alma kararı verdiler. “Avrupa’da İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1945 ile 1950 yılları arasında aralarında Schuman’ın da olduğu ve AB’nin babası olarak nitelendirilen Konrad Adenauer, Altiero Spinelli, Walter Hallstein, Winston Churchill, Alcide De Gasperi ve Paul Henri Spaak gibi devlet adamlarının öncülüğünde önemli adımlar atılıyordu.” (Kaya, 2012) “Avrupa’da ilk plan Jean Monnet tarafından hazırlanan ve Fransa Dış İşleri Bakanı Robert Schuman tarafından sunulan Schuman Planı’dır. Buna göre İkinci Dünya Savaşı sırasında da İngiltere ve ABD’ye Avrupa’nın bütünleşmesine yönelik öneriler sunulmuştur.” (Ünlü, 2016)

İlk ekonomik birleşme Hollanda, Belçika ve Lüksemburg arasında 1932 yılında “Ouchy Sözleşmesi”dir. (Kadioğlu, 2006) Bu sözleşmenin amacı, tedrici gümrük birliği sağlamaktır ve de bu üç devlet kendi aralarında anlaşmayı kabul ederek anlaşmayı imzaladılar. (Erdoğan, 2015) “Benelüks”, 5 Eylül 1944 tarihinde gümrük birliği kurmak için anlaşmışlar ve 1948 yılında uygulamaya geçmişlerdir. Buna göre insanların dolaşımı, sermaye, hizmet ve mallar gümrüğe tabi olmaksızın

geçebilecektir. 1957 yılına gelindiğinde üç ülke “Ekonomik İşbirliği Anlaşması” kabul ederek 1960 yılında uygulamaya başlamışlardır. (İmamoviç, 2007)

“Fransa Dış İşleri Bakanı Robert Schuman, Fransa Jean Monnet’nin Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun (AKÇT) oluşumu için tasarladığı planı duyurmuşlardır.” (Ünlü, 2016)18 Nisan 1951 tarihinde “Hollanda, Almanya Cumhuriyeti, Belçika, İtalya, Fransa ve Lüksemburg” bir araya gelerek “Paris Antlaşması” anlaşma imzaladılar. Bu altı devlete “Altılar” denmiştir. (Erdoğan, 2015) Altılar tarafından “Schuman Planı” kabul edilmiştir. Buna göre; “kömür ve çelik üretimini ve dağıtımını üye ülkeleri arasında kolaylaştırarak; üye ülkelerin ekonomilerini geliştirmek, işsizliğini azaltmak ve yaşam seviyesini yükseltmek” amaçları olmuştur. (İmamoviç, 2007) Almanya ve Fransa arasında yıllarca süren kömür sorunun bu anlaşma ile sona ermesi planlanmıştır.

“Avrupa Ekonomik Topluluğu’nin” temelleri Paris Antlaşması ile kurulan AKÇT, 1952 yılında faaliyete geçmesi ile atılmıştır. (Kadıoğlu, 2006) 1955“Messina Konferansı’nda Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun” kurulması için karar alındı. AET’yi kuran “Altılar”, tarafından ekonomik birleşmeyi güçlendirmek amacı ile 1957 tarihli “Roma Antlaşması’nı imzalamışlardır. Antlaşma ile ekonomik politikaların yaklaştırılması, “ortak bir pazarın kurulması, ekonomik faaliyetlerin uyum içinde gerçekleştirilip, dengeli ve sürekli bir gelişme sağlanması, istikrarın artması ve Avrupa Topluluğu üyesi ülkeler arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi” kararları alınmıştır. (Kaya, 2012) Avrupa Ekonomik Topluluğun hedefi; siyasi bütünleşmenin yanında ekonomik bütünleşmeyi sağlamaktır. Bunu sağlamak için“işgücü, hizmet, mallar ve sermayenin serbest dolaşımı için gümrük birliği ve ortak pazar kurulmasına” planlanmıştır. (Erdoğan, 2015)

Ayrıca bu anlaşma ile “Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)” ve “Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM)” kuruluşu için karar alınmıştır. Bu anlaşma ile Avrupa’da bütünleşmenin temelleri örülmeye başlamıştır. (Ünlü, 2016) EURATOM, kurulması enerji ihtiyacını atom enerjisi kullanarak petrol bağımlılığını azaltma isteği olmuştur. 1 Temmuz 1967 tarihinde “Füzyon Anlaşması” ile AKÇT, EURATOM ve AET’nin tek bir çatı altına alınmıştır. Bununla birlikte “Avrupa Toplulukları” ismini

almıştır. (İmamoviç, 2007) Avrupalı ülkeler, nükleer enerjinin stratejik boyutuna yönelerek Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu, nükleer enerjinin barışçıl şekilde kullanımı, nükleer enerji sahalarının kurulması, geliştirilmesi ve enerji üretiminin düzgün ve yeteri miktarda üretilmesine yönelik bilgi değiş tokuşunu içeren bir antlaşmadır. (Kaya, 2012) Barışçıl gayelerle atom enerjisi kullanımının sağlanması amaçtır. (Erdoğan, 2015)

3.2. Avrupa Birliği

Avrupa Topluluğu, 1957 yılında 6 ülke ile kurulmuştu. Fakat genişlemesi uzun zamanda aldı. İlk genişleme 1973 yılında Danimarka ve daha sonra İngiltere ve İrlanda katılmıştır. (Erdoğan, 2015) Birliğe katılan onuncu ülke Yunanistan 1958 yılında başvuru yapmış, 1961 yılında “Atina Anlaşması” ile katılım süreci başlamıştır. 1979 yılında “Katılım Anlaşmasını” imzalamıştır. (Erden, 2012) 01 Ocak 1981 tarihinde üye olmuştur. (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020) İspanya ve Portekiz 1977 yılında üyelik için başvuruda bulunmuşlar ve “12 Haziran 1985” tarihinde katılım anlaşması imzalanmış ve 01 Ocak 1986 tarihinden itibaren üye olmuştur. (Erden, 2012) Bu genişleme AB’nin Akdeniz’in jeopolitik önemi ve genişleme politikası için önemli yer tutmaktadır.

1991 yılında “Maastricht Anlaşması” imzalanmış ve ekonomik bütünleşmenin yanında, siyasi bir bütünleşmenin sağlanmasını hedeflemiştir. Bu Maastricht Anlaşması ile AKÇT, AET, EURATOM kurumların yanına Avrupa Birliği’nin kurulmasıdır. Bu anlaşmanın amacı; “ekonomik ve parasal birlik, ortak dış ve güvenlik politikası ve adalet ve içişlerinde” işbirliğidir. (İmamoviç, 2007) 2 Temmuz 1997 tarihli “Amsterdam Antlaşması” ile Avrupa Parlamentosunun yetkileri artırılmış, AB vatandaşlığı, demokrasi ve birey hak ve hukuku gibi ilkeler üzerine yeni vurgular yapılmış ve “Schengen Anlaşması” da dâhil edilmiştir. Schengen ile AB içinde sınır kontrolleri kalkarak kişilerin serbest dolaşması yolu açılacaktır. (Kaya, 2012)

Dördüncü genişlemesi Soğuk Savaş sonrasında yaşanan gelişmelerle AB’ye üyelik başvurusunda bulunmuşlardır. 4 Mayıs 1994 tarihinde Avusturya, İsveç ve Finlandiya birlik üyesi olmuşlardır. (İmamoviç, 2007) Finlandiya, İsveç ve

Avusturya'nın Avrupa'nın bir parçası olması ve ekonomik olarak sorun olmaması üyelik sürecini kolaylaştırmıştır. (Erden, 2012)

2 Ekim 1997 yılında "Amsterdam Antlaşması" imzalanmış ve AB'nin birliğin genişlemesi ve güçlendirilmesine ilişkin imzalamışlardır. 16 Temmuz 1997 tarihinde AB'nin Kopenhag Zirvesinde Doğu Avrupa Ülkeleri genişlemeye hazırlamak için "Gündem 2000" planı hazırlanmıştır. (Kahraman, 2004) Avrupa bütünleşmesi için bir fırsat olarak Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte ortaya çıkmıştır. "Merkezi ve Doğu Avrupa(MDA)" ülkeleri birlik üyeliği için başvuru yapmaya başlamıştır. 1997 yılında "Lüksemburg Zirvesi" ile birlik genişleme sürecinin başlamıştır ve 10 MDA ülkesi ile katılma süreci başlatılmıştır. (Erdoğan, 2015) "16 Nisan 2003'te Çek Cumhuriyeti, Malta, Estonya, Güney Kıbrıs, Macaristan, Letonya, Slovenya, Slovakya, Polonya ve Litvanya ile katılım anlaşmalarının imzalanacağı kararı bu zirvede alınmıştır." (Erden, 2012) 1 Mayıs 2004 tarihinde bu on ülke birlik üyesi olmuştur. "01 Ocak 2007 tarihinde Romanya ve Bulgaristan, Avrupa Birliği'nin yeni üyeleri olmuştur." (İmamoviç, 2007) Hırvatistan; 2003 yılında başvurusunu yapmış, 2005 yılında katılım sürecine girmiş, "9 Aralık 2011 tarihinde Katılım Antlaşmasını" kabul edilmiş ve 2013 yılında AB üyesi olmuştur. (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020)

Brexit; Britanya'nın "Br" ve çıkış anlamına gelen "exit" kelimesinden oluşmaktadır ve İngiltere'nin AB'den çıkması anlamına gelmektedir. (Efe, 2017) İngiltere, ilk üyelik başvurusu Fransız De Gaulle üyeliği engellenmiştir. Bu İngiltere'nin federasyon fikrine uygun olmadığı için olmuştur. (Özkural, 2017) De Gaulle; "İngiltere izoledir; her yaptığı şeyde oldukça karakteristik ve orijinal huy ve geleneklere sahiptir" şeklinde ifade etmiştir. (Kutlay, 2017) De Gaulle İngiltere'nin AB'ye üyelik sürecinde iki kez üye olmasını engellemiştir. İngiltere ekonomik topluluğun siyasi bir birliğe dönüşmesinde kendini soyutlamıştı. Schengen ve Euro katılmamayı tercih etti ve dış politika gibi alanlarda AB den bağımsız hareket etti. 23 Haziran 2016'da Brexit referandumuna gidildi ve AB'den ayrılma kararı çıktı. İngiltere 31 Ocak 2020 tarihinde ayrılık başlamış ve AB üye sayısı bugün itibarıyla 27'e düşmüştür. Brexit kararı bazı düşünürlere göre; Avrupa'nın bu kopuz ile birlikte dağılma sürecine girebileceği öngörülmektedir. (Özbey & Şenyuva, 2017)

3.3. Türkiye-AB İlişkileri

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren çağdaş ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak istemiştir. Özellikle bu medeniyetlerden olan Avrupalı kurum ve ülkelerle ekonomik, askerî ve kültürel konularda ilişki kurmayı hedefledi. Türkiye 1950’li yıllardan itibaren bu örgütlerin içinde yer almaya başlamıştır. (Erdoğan, 2015) İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kıtası oluşturulan siyasi ve güvenlik kuruluşlarından olan Avrupa Konseyi, “Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği (OECD)” ve “NATO’ya” girmiştir. Devamında AET kurulmasında sonra 31 Temmuz 1959 yılında Türkiye ortaklık başvurusu yapmıştı. Bununla birlikte, Avrupa Topluluğu ile “Ankara Antlaşması”, 12 Eylül 1963 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye Avrupa Birliğine ilk adımı atmış oldu. (Erdoğan, 2015) İmzalanan bu Antlaşmasının temel amacı; Türkiye’nin ekonomisinin kalkınmasını ve Türkiye-AT arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmeyi sağlamaktır. (Levent, 2012) İlişkiler 1980 yılında Türkiye’nin iç sorunları yüzünden yavaşlamış ve yeni bir döneme girilmiştir. Türkiye 1987 yılında Avrupa Topluluğu’na başvurmuştur. Bunun üzerine 1989 yılında önce sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda gelişmesi kararı alınmıştır. (Kahraman, 2004) AB-Türkiye ilişkilerinde 1995 yılına gelindiğinde önemli bir adım atılmıştı. 1995 yılında “Gümrük Birliği Protokolü” ile birlikte AB’ye tam üyeliğini yolu açılacaktı. (Levent, 2012)

1997 yılında “Lüksemburg Zirvesi”, ile birlik genişleme kararı almıştır. GKRY’de dâhil olmak üzere, on ülke üyelik sürecine girmiştir. Fakat bu genişleme kararında Türkiye için tam bir hayal kırıklığı oldu çünkü üyelik süreci içinde olup fakat bu sürece dâhil edilmemiştir. Avrupa Birliği, Türkiye’ye karşı farklı bir stratejisi ortaya koyduğu ortaya çıkmıştı. (Erdoğan, 2015) Avrupa Birliği, 1997 yılında hazırlanan “Gündem 2000” raporu Türkiye için hayal kırıklığı ve bir dönüm noktası oldu. 2000’li yıllarda AB’ye kabul edilecek ülkeler arasında Türkiye bulunmuyordu. Hatta Kıbrıs Sorunun taraflarından olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin üyeliğe kabul edilecek ülkeler arasında olması tam bir hayal kırıklığıydı. “Helsinki Zirvesi”, AB Türkiye ilişkileri bakımından önemlidir. 1999 yılında bu zirvede Türkiye lehine yaşanan gelişmeler olmuştur. Bu zirve’de; Türkiye’nin aday ülke olduğunun teyit edilmiş ve Lüksemburg Zirvesindeki hayal kırıklığı giderilmeye çalışılmıştı. Fakat

bu karşılık AB Türkiye’den Kıbrıs Sorunun çözümü için BM çözümünde aktif destek şartı istemiştir. (Kahraman, 2004)

15 Aralık 2004 tarihinde “Brüksel Zirvesinde” müzakerelerin başlatılması kararı almıştır. “Katılım Konferansı” ile 3 Ekim 2005 tarihinde katılım süreci başlamıştır. (Levent, 2012) 2006 yılında 16 fasıl müzakereler açılmıştır. Fakat bazı ülkelerin siyasi engellemeleri ve Kıbrıs sürecinin müzakerelere dâhil edilmesi müzakereleri engellemiştir. Avrupa Birliği tarafından Türkiye’nin üyeli süreci 2003, 2005, 2006 ve 2008 yılında tekrar güncellendi. “17 Mayıs 2012 tarihinde Türkiye-Avrupa Komisyonu arasında Pozitif Gündem başlatıldı fakat 2014 yılında sona ermiştir.” (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020) Türkiye’nin AB Üyeliği nüfusunun yüksek olması, konseyde elde edeceği oy ağırlığı ve federasyon düşüncesine zarar vereceği nedeniyle üyelik süreci AB devletleri tarafından uzatılmaktadır. (Akagül, 2017) Ayrıca AB tarafından Kıbrıs sorununun sorumlusu olarak Türkiye gösterilmektedir. Türkiye, AB ile ilişkileri için öncelikli olarak Kopenhag Kriterlerini sağlamalıdır. Bazı üye devletlerin ve Avrupa kamuoyunu buna ikna edilmelidir. Buda süreci zorlaştırmaktadır.

AP 2016 yılında Türkiye’nin üyelik sürecinin “geçici olarak askıya alınmasına” kararı almıştır. Bunun üzerine Türkiye Avrupa’dan uzaklaşarak “Şanghay İşbirliği Örgütü” gibi yeni yollar arayışına girmiştir. (Akçay, 2017) Türkiye’nin tam üyelik için güven ve inanç kaybı oluşturdu ve Kopenhag Kriterlerini yerine getirilmek istenmemiştir. Ayrıca Türk kamuoyunda üyeliği gerçekleşmeyeceği ve bunun zor olduğu fikri ortaya çıkmıştır.

2020 yılına gelindiğinde Brexit ile birlikte Türkiye’nin üyeliğini destekleyen ülkelerden biri ayrılmıştır. (Gökçenoğlu & Türko, 2020) Fakat Brexit’le beraber AB güç kaybetmiştir ve AB’nin bu kaybı Türkiye alarak kapatabilmesi olası bir durumdur. Akagül’e göre; “İngiltere’nin birlikten çıkışı 2015 rakamlarıyla AB’nin küresel Gayri Safi Milli Hâsıla’daki payını %3,9 azaltmakta, Türkiye’nin katılımı ise %1 arttırmaktadır. Buna karşılık askeri güç alanında, 2012 verilerine göre İngiltere dünyada 25’inci NATO içinde 4. orduyu kaybetmekte, Türkiye’nin olası katılımıyla dünyada 13’üncü NATO içinde 2. Ordu’yu kazanma olasılığını elde edecektir.”

(Akagül, 2017) AB ve Türkiye ilişkileri açısından Brexit yeni bir başlangıç olabilir. AB, İngiltere'nin çıkışı ile kaybettiği gücünün bir kısmını Türkiye ile kapatabilir.

“AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Borrell'in, Türkiye ile ilişkilerde Brüksel'in tutumuna yönelik özeleştirileri ve pozitif gündem çağrısı, 2021'de Türkiye-AB ilişkilerine dair iyimser beklentilere yol açtı.” (Cicicoğlu, 2020) 25-26 Mart 2021 tarihinde “AB Liderler Zirvesi'nde” Türkiye'nin birlik ilişkileri yeniden planlandı. Ayrıca bu zirve sonrasında ilişkilerin; “Doğu Akdeniz, Libya, sığınmacılar, terörle mücadele ve Gümrük Birliği konularının yanı sıra Türkiye'nin iç siyasetine” gibi başlıklar altında görüşüldü. Türkiye'nin görüşmeler sonrasında beklentileri artmıştır. (Alkanat & Mazi, 2021) 6 Nisan 2021 tarihinde “AB Konseyi Başkanı Charles Michel ve AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen Ankara'yı ziyaret etti”. Bu ziyaret sırasında Türkiye'de birçok görüşmelerde bulundu. Türkiye ve Avrupa için bu görüşmeler olumlu geçti ve geleceğe dair somut adımlar atılacağı işareti verilmiştir. (İnat, 2021) 2021 yılı itibari ile Türkiye-AB ilişkileri tekrar hareketlenmiştir.

BÖLÜM 4

KIBRIS-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

4.1. AB Üyelik Süreci

Kıbrıs'ın AB ile ilişkisini incelemek için öncelikle üyelik sürecine tarihsel bir bakış sağlamak önemlidir. AB'nin kuruluşundan itibaren genişlemeye ve yeni ülkeleri üye yapmak için politikalar üretmektedir. Kıbrıs'ta garantör devletler İngiltere ve Yunanistan'ın üye olması ve diğer garantör Türkiye'nin üyelik sürecinde olması Kıbrıs'ın üyeliğinin etkileyen unsurlardır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan'ın desteği ile AB'nin bu politikaları doğrultusunda üyelik sürecine girmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın Rum kesiminin üyeliği ile Kıbrıs Sorunun karşısında Türklere karşı elini kuvvetlendirmek istemekteydi ve de AB'nin karar alma mekanizmalarında AB-Türkiye ilişkilerinde karşı GKRY'ni yanına almak istemesidir. Jeopolitik önemi sebebi ile önemli yeri olan Kıbrıs'ın, AB için önemi büyüktür ve özellikle Doğu Akdeniz ve Ortadoğu politikaları için kritiktir.

İlk olarak Kıbrıs Cumhuriyeti olarak 1960 yılında başlayan süreç daha sonra GKRY olarak 2004 tarihinde AB'ye alınması ile sonuçlanmıştır. Kıbrıs-Avrupa Birliği ilişkileri 1960 yılında başlamaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti, 1960 yılında Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar tarafından kurulan ve 24 Mayıs 1962 yılında ilk münasebeti Avrupa Konseyi üyeliği ile başlamıştır. (Levent, 2012) 1961 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti, garantör devletlerden İngiltere'nin AET'ne üyelik sürecinin başlaması ve diğer iki garantör devlet olan Yunanistan ve Türkiye'nin de sırasıyla 1962 ve 1963 yıllarında AET ile olan ortaklık süreçlerinin başlatmıştır. Bununla birlikte Kıbrıs Cumhuriyeti AT/AB üyeliği yolu açılmıştır. (Ergör, 2011) İngiltere'nin AT'ye üyelik sürecine girmesi 1960 yılında "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin başvurusunun esas sebebidir. (Levent, 2012) Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasıyla, 1960'da İngiltere ile yaptığı ticari anlaşmalar vardı ve İngiltere, Kıbrıs için önemli bir ekonomik alan olmuştur.

Kıbrıs'ta 1963 yılında Rumların, Kıbrıslı Türkler üzerindeki baskıları artmış ve Kıbrıs Cumhuriyeti dağılmaya başlamıştır. Bu baskılara dayanamayan Türk taraf,

yönetimden uzaklaştırılmış ve Kıbrıs Cumhuriyeti dağılmıştır. Bu tarihten sonraki süreçte Kıbrıs Cumhuriyeti adına başvuruları, görüşmeleri, anlaşmaları Rum tarafı yapmaktadır. (Kaya, 2012) Rumlar, BMGK 1964 tarihli 186 sayılı kararı ile GKRY'nin uluslararası alanda "Kıbrıs Hükümeti" sıfatıyla adanın tek meşru yönetimi olarak tanımlamıştır. Rumlar bunu kullanarak AB'ne üyelik sürecinde kullanmıştır. Hatta Kıbrıslı Türkleri hakları yok sayarak adadaki tek meşru sahibi gibi davranmıştır. Bu yıllarca çözüme ulaşamayan Kıbrıs sorunu için miat sayılacak bir karar olmuştur.

4.1.1.Ortaklık Antlaşması

Kıbrıs Hükümeti, AT ile ekonomik ilişkilerini geliştirerek aynı zamanda Avrupa ile yakınlaşıp garantör devletlerin özellikle Türkiye'nin adadaki etkisini azaltmak istiyordu. AT ise Kıbrıs'ta etkili olup, Doğu Akdeniz'e yönelik stratejik hedeflerine yaklaşmıştır. Ortaklık Antlaşması'nın imzalanması için yapılan başvurunun ardından Kıbrıs'ta çatışmalara yeni bir etmen daha dâhil olmuştur. Türk temsilcilerin devlet kurumlarından zorla uzaklaştırılması sonucunda Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yönetimi Rumlar kalmıştı fakat buna rağmen AT ile ortaklık görüşmeleri devam etmiştir. (Ergör, 2011) Kıbrıs'ta çatışmalar devam ederken garantör ülke ve Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine üyeliğini destekleyen İngiltere'nin başvurusu 1970 kadar gecikmiştir. İngiltere'nin üyelik sorunu çözülene kadar Kıbrıs'ın "Ortaklık Antlaşması" 1972'de başlamıştır. Ortaklık Antlaşması, 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

17 Kasım 1983 tarihinde Kıbrıslı Türkler, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin" kuruluşu üzerine Avrupa Parlamentosu (AP) tarafından 10 Temmuz 1986 tarihli kararda, KKTC'nin ilanının tek yanlı ve kabul edilemez bir karar olduğunu ifade ederek, da Kuzey Kıbrıs, ilk kez "işgal altındaki bölge" olarak tanımlanmıştır. (Kaya, 2012) Güney Kıbrıs Yönetimi 19 Ekim 1987 tarihinde "Gümrük Birliği Antlaşması" imzalamış, 1988'de yürürlüğe girmiştir ve bu anlaşma asıl amacı Kıbrıs'ta İngiltere'nin ilişkilerinin devam edebilmesi için yapılmıştır. (Erdoğan, 2015) Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin "Ortaklık Antlaşmasına" itiraz etmişleridir. Fakat bu itirazlarına Avrupa ve İngiltere dikkate almamıştır.

4.1.2. Dublin Zirvesi

AB, Kıbrıs sorununun görmezden geldi, sorunun çözümlenmemiştir ve Kıbrıslı Türklerinin haklarını yok saydılar. Avrupalıların bu tutumları, Kıbrıslı Rumların üyelik için yolunu açmış oldu. (Uslu, 2008) Kıbrıs Sorunu, 26 Haziran 1990 tarihinde yapılan Dublin Zirvesi'nde AB'nin Kıbrıs ve Türkiye için belirlenen yeni bir yol olmuştu. 3 Temmuz 1990'da Rum yönetimi üyelik başvurusu yapmıştır. (Erdoğan, 2015) Kıbrıslı Türkler ve Türkiye, 1960 Garanti Antlaşması'na göre Kıbrıs'ın Türkiye'nin üye olmadığı bir Birliğe katılması yasal olmadığını savundular ve Türkiye karşısında GKRY'nin AB'ye katılmasının Yunan daha avantajlı konuma getireceğini ifade etmiştir. (Ergör, 2011) 1990'da Dublin Zirvesi'nde alınan kararla "Kıbrıs meselesi, Türkiye-AB ilişkilerini etkiler" şeklinde ifade edilerek Rumları Kıbrıs meselesinden uzaklaştırılmak istenmiştir. 17 Eylül 1990 tarihinde Rumların üyelik başvurusu "AB Komisyonunda" görüşülmeye başlanmıştır. (Hatip, 2014)

4.1.3. Korfu Zirvesi

Korfu Zirvesinde 24-25 Haziran 1994 tarihinde, Avrupa Konseyi, Kıbrıs ve Malta'nın AB'ye üyelik başvurularla ilgili sağlanan gelişmeleri memnuniyetle karşıladığını açıklamıştır. (Ünalı, 2012) Korfu Zirvesine göre bir sonraki genişleme sürecinin Kıbrıs ve Malta'yı kapsayacağı belirtilmiştir ve Yunanistan da yapılmış olmasının da etki ile Kıbrıs'ın değerlendirilmesinin hızlandırılması konusunda karar çıkmıştır. (Erdoğan, 2015) GKRY'nin AB'ye katılım sürecinde Korfu Zirvesi'nin önemli bir nokta olduğu söylenebilir. 9 Aralık 1994 tarihinde Essen Zirvesi, yapılacak ilk genişlemenin Kıbrıs'ı da içereceği tekrar vurgulanmıştır. (Kaya, 2012)

4.1.4. Lüksemburg Zirvesi

"12-13 Aralık 1997 tarihli Lüksemburg Zirvesinde Gündem 2000" raporu kapsamında AB'nin genişleme süreci ile ilgili yeni ve önemli kararlar almıştır. Bu zirvede, "Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Estonya, Slovenya ve Güney Kıbrıs'la" altı hükümetler arası konferans ile katılım müzakerelerin ilk adımları atıldı. GKRY'nin için tam üyelik için görüşme süreci bu zirve ile temelleri atıldı. Bu zirvede Kopenhag Kriterleri, üyelik müzakerelerine başlamak için ön şart hâline getirilmişti fakat Kıbrıs Rum kesimi dâhil aday ülkelerden bu kriterler istenmedi ve

süreç başlatıldı. (Ünalımsı, 2012) Lüksemburg Zirvesi, Türkiye-AB ilişkileri açısından da önemi; Türkiye üyelik başvurusu yapıştı fakat genişlemede yer almamıştır. Buna karşılık Yunanistan'ın yoğun desteğı neticesinde Rumların tam üyelik süreci başlamıştır. (Kadeş, 2019) AB Komisyonu; Lüksemburg Zirvesi, Kıbrıs'ın AB'ye katılımı ile ilgili görüşmelerin başlaması ile BM kapsamındaki görüşmelerine olumlu bir seyir kazandıracak görüşü belirtildi. (Baransel, 2010)

20 Ocak 1997 tarihinde Türkiye ve KKTC buna tepki göstermiştir. Buna “Ortak Deklarasyonu” yayınlamışlardır; “GKRY'nin AB üyeliğı yönünde atacağı adımların KKTC'nin Türkiye ile bütünleşme sürecini hızlandıracak” şeklilde bildirmişlerdir. Bu zirve ile birlikte güneyin üyelik sürecinin başlaması BM kapsamında devam eden görüşmelerin durmasına neden olmuştur. Kıbrıslı Türkler Rumların AB ile üyeliğinin başlaması ile görüşmelerin devam etmesinin söz konusu olmadığını ifade edilmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti; Dışışleri Bakanlığı, 1997) Bu zirve sonucunda, AB ile GKRY için koşulsuz üyeliğı vererek çözümü kabul etmeleri yönünde hiçbir baskı uygulanmadı. Kıbrıs Türk halkının ve Türkiye'nin Kıbrıs sorununa çözüm için yapış olduğu girişimler AB tarafından dikkate alınmamıştır.

4.1.5. Helsinki Zirvesi

Helsinki Zirvesi, AB'nin Kıbrıs için aldığı kararlar açısından kritiktir, çünkü Kıbrıs'a verilen güvenceler tekrarlandı. (Demir, 2005) Bu Zirve ile AB, daha önce Dublin ve Korfu Zirvelerinde GKRY'ye verdiği güvenceleri garantilendi ve GKRY'nin katılım sürecini kusursuz bir şekilde devamının sağlandı. (Ergör, 2011) Kıbrıs'ın AB üyeliğı için Kıbrıs'ta siyasi çözümsüzlüğün engel oluşturmayacağı ve uluslararası hukuk da yok sayılarak garanti altına alınmıştır. Sorun Rumların sorunu olmaktan çıktı ve Türkiye ve Türklerin sorunun haline getirildi. Kıbrıs Sorunu artık Türkiye ile AB arasında sorun ve Türkiye'nin birliğe tam üyeliğinin adeta ön koşulu hâline gelmiştir. (Ünalımsı, 2012) AB, Kıbrıs Meselesini Yunan ve Rumların lehine üstlenmiş ve Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs ilişkilerine AB dâhil olmaktadır.(Erdoğan, 2015) Kıbrıs'la ilgili olarak Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'dan sonra dördüncü garantör olmak istemişti. Avrupa'nın Helsinki Zirvesi kararları karşısında Kıbrıslı Türkler; AB'nin Kıbrıs adı altında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tam üyeliğini kabul ettiği

takdirde adayı kalıcı olarak bölünmesine sebep olacağına dair AB'yi uyardılar. (Fırat, 2004, s. 58) AB'nin bu yaklaşımı esnasında BM kapsamında devam eden çözüm görüşmeleri o zaman kadar yapılan en kapsamlı görüşmelerdi. AB'nin sürece dâhil olmasının olumlu bir etkisi olmadığı gibi görüşmelerin yavaşlatmıştır. 8 Aralık 2000 Nice, 14-15 Aralık 2001 Laeken Zirvesi, 21-22 Haziran 2002 Sevilla Zirvesi ve 24-25 Ekim 2002 Brüksel Zirvesi Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili siyasi sorumluluğu BM üzerine atmıştır. (Arıkan, 2004) AB, Kıbrıs sorununun “BM himayesinde kapsamlı bir çözüme kavuşturma yönünde” teşvik etmeye çalışmıştır. (Kaya, 2012) Ayrıca Brüksel Zirvesi'nde BM tarafından çözüm sağlanamaması durumunda, Helsinki Zirvesi'nde Kıbrıs ile ilgili alınan kararlara atıfta bulunularak Rum kesimi ile ilişkilerin hiçbir engel tanınmaksızın devam edeceği ifade edilmiştir.

4.1.6. Kopenhag Zirvesi

13 Aralık 2002 tarihinde “Kopenhag Zirvesi” neticesinde “GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB'ye tam üye olacağı” kesinleşmiştir. Bu sırada BM kapsamında devam eden görüşmeleri Kıbrıs görüşmeleri, GKRY AB'ye üyeliğinin kesinleşmesi sonucu yavaşlamış hatta durma noktasına gelmiştir. BM kapsamında 2002 yılının başlarında Yeşil Hat bölgesinde “BM Kıbrıs Özel Temsilcisi Alvaro De Soto'nun” katılması ile görüşmeler başlamıştı. Yeşil Hat'ta başlayan görüşmeler 2002 yılının Ekim ayında New York'ta görüşmelere devam edilmiştir. Tüm bu görüşmeler Kopenhag sonrası GKRY, AB'ye giriş tarihinin belli olmasıyla Kıbrıs'ta çözüme yönelik düşüncelerden uzaklaşmıştır. (Ünalı, 2012) Kopenhag Zirvesi'nde Kıbrıs görüşmelerinde çözüme ulaşılmaması durumunda GKRY'nin AB üyeliği kesinleşmiştir. (Hatip, 2014) Kopenhag Zirvenin akabinde, 10-11 Mart 2003 tarihinde BMGK Kofi Annan girişimleri ile Lahey yapılan görüşmede Denktaş tarafından Annan Planı'nda yapılan tüm değişikliklere rağmen Rumların Avrupa Birliği'ne kabul edilmesi nedeniyle yeni plan kabul edilmemiştir. AB'nin aldığı bu karar, adada çözüm için hazırlanan “Annan Planı” kabul edilmeden Rum Yönetimi'nin Kıbrıslı Türkler olmadan kabul edilmesine neden olmuştur. Taraflar AB-GKRY Atina'da “Katılım Anlaşması”nı imzalamıştır. (Fırat, 2004, s. 70) Kıbrıs Sorunu çözümü için yıllardır devam eden BM'nin çabaları ve görüşmeleri sonucunda

yapılan Annan Planı'nın 24 Nisan 2004 referandumunda Rumların “Hayır” demesi Kopenhag zirvesinde Rumların koşulsuz AB'ne girmesi için almış kararlar olmuştur.

4.2. AB Üyeliği Sonrası Kıbrıs-AB İlişkileri

16 Nisan 2003'te GKRY ile on yeni üye ülkenin Avrupa Birliğine tam üyeliği sağlayacak olan “Katılım Antlaşması” imzaladı ve 1 Mayıs 2004'ten itibaren GKRY resmen AB'nin tam üyeliği sağlandı. (Kaya, 2012)

4.2.1. Politik

24 Nisan 2004 tarihinde yapılan Annan Planı'nın referandumu sunulmuştu ve sonuç ne olursa olsun Rumlar AB üyesi olacaktı. (Ertuğrul, 2012) Üyeliği kesinleşen GKRY için Annan Planı'nı kabul etmesi için bir zorlayıcı etmen yoktu. Ayrıca kabul etmeleri sonrasında AB den elde edecekleri kazançları ve Adanın yönetimini Türklerle paylaşmak zorunda kalacaklardı. 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren Rumlar, “Kıbrıs Cumhuriyeti” adı ile tam üye olmuştur. Adanın kuzeyi, “AB müktesebatının şimdilik uygulanmadığı alan” olarak kalacaktı. Türklerin ve Türkiye'nin tüm itirazlarına rağmen GKRY tüm Adanın tek meşru sahibi gibi AB'ye üye olmuştu ve Kıbrıs Sorunu da bu üyelikle birlikte Türkiye ve Kıbrıslı Türklere kalmıştı. Türkiye Dışişleri Bakanlığın yapılan açıklamada; GKRY'nin AB'ye üyeliğini sert şekilde eleştirilmiştir. Rumların adanın tamamı temsilen AB'ye üye olması, Kıbrıslı Türkleri GKRY tarafından AB'de temsil edilmedi belirtildi. (TC Dışişleri Bakanlığı, 2004) Kıbrıslı Türkler ve Türkiye, Kıbrıslı Türklerin egemenlik hakkını kullanarak AB'ye giren Rumların, AB'de Türkleri temsil etmeyeceğini söylemiştir. Referandumun ardından Türkler çözümü Rumlar ise çözümsüzlüğü seçmişlerdi ve Türkleri ödüllendirmek için Kıbrıslı Türklere 259 milyon Euro'luk bir yardımda bulunulması planlandı. Fakat Rumlar kuzeyin bunu almasını engellemiştir. 2005 yılında Türkiye-AB arasında “Uyum Protokolü” imzalandı. Buna göre; Türkiye bu protokolü “Kıbrıs Cumhuriyeti”nin tanımak olarak kabul edilmeyeceğini belirtti. (Hatip, 2014) 2006 yılında AB Dönem Başkanı Finlandiya, Kıbrıs Türklerine uygulanan kısıtlamaların kalkmasını ve Türkiye ile yürütülen katılım müzakereleri sürecinin devam etmesi amacıyla; “Türk liman ve havaalanlarının Güney Kıbrıs bandıralı gemi ve uçaklara açılmasını, Kuzey Kıbrıs üzerindeki uluslararası kısıtlamaların kaldırılmasını,

Mağosa Limanı'nın açılarak Maraş'ın BM'ye devredilmesi" önersinde bulundu. Bu plan 27 Eylül 2006 tarihinde kabul edildi. Fakat AB taahhütlerinin Güney Kıbrıs tarafından uygulanması yaptırılmadı. (Arı, 2011)2007 yılında Almanya'nın AB Dönem Başkanlığında Kıbrıslı Türklere yönelik ticaret tüzüğünün planlanması duyurulmuştu. (Ergör, 2011)BM, AB, İngiltere, ABD, Almanya gibi uluslararası kuruluş ve devletler Kıbrıslı Türklerin çözüm kararını destekleyen ve Kıbrıs Türk tarafının kısıtlama bitmesi yönünde açıklamalar yaptılar. (Levent, 2012) BM kapsamında devam eden Kuzey Kıbrıs ve Güney Kıbrıs arasında görüşmelere Türk-Yunan etkisi dışında AB'nin etkisinde dâhil olmuştu. (Baransel, 2010) Güney Kıbrıs'ın AB Dönem Başkanlığı görevini aldığı Temmuz-Aralık 2012 döneminde Türkiye-AB ilişkilerini Avrupa Komisyonu üzerinden devam ettirme kararı almıştır. (Kadeş, 2019) GKRY, tam üyelik sonrasında artık AB'nin bir parçası olmuştur ve olumlu veya olumsuz karar alma mekanizmalarını etkilemektedir.

4.2.2. Ekonomik

Kıbrıslı Rumlar üye olduktan sonra Kıbrıs'ın Kuzeyine uluslararası ticaretin yapılmasının, Ada'nın bölünmüşlüğü'nün ilanı anlamına geleceğini ve KKTC'nin tanınması anlamına geleceğini AB'ye kabul ettirmişti. AB tarafından Kıbrıslı Rumların yüzünden Adanın kuzeyinde ticaret yapılamamış ve hiçbir şekilde Kıbrıslı Türklerin mağduriyeti giderilememiştir. (Mayda, 2013) Referandumdan sonra 26 Nisan 2004 Lüksemburg'ta AB, Kıbrıs Türklerinin kısıtlamaların kalkması için 259 milyon Euro yardım yapılacağı duyurmuştu ve sonrada AB Komisyonu tarafında üye ülkeler ile adanın kuzeyinden doğrudan ticaret planları yapılmıştır. Bu çerçevede, "Mali Yardım Tüzüğü" ve "Doğrudan Ticaret Tüzüğü" planları AP'ye gönderilmiştir. Kuzeyin tüm hakları Kıbrıs'ın tek sahibi davranana Rumların engeline takılmıştı. Bununla birlikte Rumların lehine düzeltmeler yapılarak "Mali Yardım Tüzüğü"nü kabul etmiştir. Fakat yine zamanında uygulanmadı ve beş yıl sonra uygulamaya koyulmuştur. AB içerisinde, Kıbrıs Sorunun çözümü ve ekonomik yardım konusunda Rum baskın gelmiş ve her zaman süreç Rumların lehine çalışmıştır. Avrupa Komisyonun, Kuzey Kıbrıs ürünlerinin tercihli ticaret oluşturarak AB'ye doğrudan ticaret yapılmasını sağlamaktı. (Uslu, 2010)

Rumlar karşı çıkması nedeniyle AB, Türklere yardım veya ticaret düzenlemesi yapamadı ve yapılan kısıtlamaları sona ulaştı. AB Komisyonu, 2006 “İlerleme Raporu”nda “ulaşım araçlarına yönelik kısıtlamalar dâhil malların serbest dolaşımı bağlamındaki tüm engellerin kaldırılmasını” ifade etmiştir. Türkiye bu konuda Türklere uygulanan kısıtlama ve baskıların sürdürüldüğü müddet içinde Güney Kıbrıs’a limanları açmayacağını açıklamıştır. “Yeşil Hat Tüzüğü”, 20 Ağustos 2004’te Komisyon Tüzüğü ile uygulanmaya başlamıştır. Buna göre AB ve GKRY, KKTC için “etkin kontrol uygulamadığı bölge” olarak belirtildi ve KKTC’den hiçbir şekilde söz edilmedi. Bu düzenleme ile KKTC’nin sadece GKRY zemininde AB ile hukuki boyutta bir ilişki kurabilmesine imkân tanınmıştır. (Ergör, 2011) KKTC’de AB ile doğrudan ilişkisi askıya alınmıştı ve kuzeyin AB gümrük alanı dışında olması sonucunu ortaya çıkmıştı. Yeşil Hat Tüzüğü, AB’nin Kıbrıs’ta yalnızca politik olarak değil hukuki olarak da çok önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. (Arı, 2011) “Yeşil Hat Tüzüğü, AB’nin, KKTC’nin sınırları içerisinde ürettiği malları, GKRY aracılığıyla AB ülkelerine ticaret yapabilmesidir.” (Düz, 2016) “Yeşil Hat Tüzüğü; AB vatandaşlarının serbest dolaşımı, üçüncü ülke vatandaşlarının Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından geçerli kabul edilecek ikamet izni, seyahat belgesi veya vizesi taşımaları halinde serbest dolaşımları, tamamıyla kuzeyde elde edilen ya da kuzeyde işlenen malların güneye geçişi, kuzeyden güneye hizmetlerin dolaşımı konuların içermektedir. Yeşil Hat Tüzüğü sadece kuzey ve güney arasında kişilerin, malların ve hizmetlerin dolaşımını öngörmekte, KKTC ve AB arasında doğrudan ilişki kurmamaktadır.” (Arı, 2011) AB-KKTC Yeşil Hat Tüzüğü ile birlikte ticaretin nasıl yapılacağı belirlendi. Fakat KKTC’nin kontrolünün olduğu bölgeyi ekonomik olarak kısıtlamıştır. Fakat kuzeyde yaşayanları AB vatandaşı olarak kabul etmektedir. (Günar, 2020) Bu uygulama Rumların, Türkler üstünde ekonomik baskı uygulaması ve kuzeyin haklarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmasına neden olmaktadır. Ayrıca AB’nin Yeşil Hat tüzüğü ile kuzeyin AB ile ticaret yapması sağlamamış ve AB vatandaşı kabul ettiği vatandaşlarının haklarını sağlayamamıştır.

“Doğu Akdeniz’in Güney Gaz Koridoru içerisinde yer alarak, dördüncü koridor olarak değerlendirilmesi, AB enerji güvenliği açısından önem arz etmektedir.”Kıbrıs, enerji için önemli bir coğrafya ayrıca enerji depolama ve taşıma içinde yüksek bir

potansiyele sahiptir. Doğu Akdeniz’e yakın çevresinden ulaşacak enerji kaynaklarının, petrol ve doğal gazın keşfedilmesi ile önemli bir düzeye ulaşmıştır. (Tayfur, 2015) 2004 yılında “Münhasır Ekonomik Bölge(MEB)” ilanını Birleşmiş Milletler bildirmiştir. Ayrıca Rum yönetimi Kıbrıs tamamını temsilen girdiği AB’de bu konuda desteğini almak istemiştir. AB’nin de Doğu Akdeniz’deki enerji kaynaklarından yararlanmak istemiştir. Ayrıca enerji nakil hatlarını kontrol altına almak istemiştir. (Erdemir, 2019)

GKRY, Kıbrıs’ın tamamı adına, Kıbrıs adası çevresinde diğer ülkelerle de sınırlandırma anlaşması yapma veya doğal kaynak arama izni verme yetkisi olduğunu savunarak, “17 Şubat 2003 tarihinde Mısır, 17 Ocak 2007 tarihinde Lübnan ve 17 Aralık 2010 tarihinde İsrail” ile anlaşmaları imzalamıştır. Rumlar, “Münhasır Ekonomik Bölge(MEB)” ilanı ile bölgede petrol aramak istemişlerdir. (Erdoğan, 2015) 2009 yılında “Noble Energy” adlı şirket tarafından yapılan araştırma iki önemli rezerv bulunduğu duyurulmuştu. Bunlar Levant Havzasında, İsrail açıklarında Leviathan Havzası ve Kıbrıs açıklarında bulunan Aphrodite Havzası’dır. GKRY, “Kıbrıs Cumhuriyeti” olarak BM tarafından tanınan bir ülke olduğunu ve bölgedeki doğalgaz kaynaklarını Kıbrıslı Türklerle paylaşmaya olarak istekli görünmemektedir. (Çetin, 2020) Türkiye’nin ve KKTC’nin de söz konusu alanlardaki deniz haklarına tecavüz eden bu faaliyetlerin AB tarafından GKRY’nin “egemenlik hakkı olduğu” şeklinde yorumlanması da AB’nin politikasının aynı çizgi üzerinden devam ettiğini ortaya koymaktadır. Avrupa Birliği’nin Doğu Akdeniz’deki stratejik politikaları Kıbrıs’ta Avrupa varlığının nedeni ortaya koymaktadır. (Ulusoy, 2015) KKTC 21 Eylül 2011 tarihinde Türkiye ile “Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Anlaşması” imzalandı ve bu anlaşma ile KKTC’nin 12 mil açığında petrol arama hakkına sahip olmuştur. Bununla beraber iki topluluğa da eşit oranda haklar tanıdığı ve kıta sahanlığından doğan tüm yan haklarında garantisinin oluşmasına neden olmuştur. (Kadeş, 2019) Ancak Rumlar tek yanlı hareketlerle, 2011 Eylül’ündeki deniz sondajıyla ivme kazandı. Kıbrıs Rum yönetimini Türkiye tarafından tanınmamaktadır. Bu nedenle iki taraf MEB’lerin sınırları belirleyememiştir. Ayrıca Rumlarda Türkiye ve Kıbrıslı Türklerle müzakere etmeyecektir. (Faustmann, Gürel, & Reichberg, 2012)

AB, GKRY ve Yunanistan'ın kendi hak iddia ettiği bölgelerde Türkiye'nin de kendi kıta sahanlığı olarak ilan ettiği alanlarda yürüttüğü faaliyetler için "üye ülkelerinin egemenlik haklarına saygısızlık" olarak bildirmiştir. 2014 yılında "AB Liderler Zirvesi'nde" Türkiye'nin yürüttüğü faaliyetlerle ilgili görüşülmüş ve bu konuda Türkiye ikaz edilmiştir. Türkiye 2019 yılında Libya ile "Deniz Yetki Alanları Mutabakatı" anlaşması imzalanmıştır. AB tarafından GKRY, Yunanistan ve AB'nin yetki alanlarını hiç sayıldığı söylenmiş ve "yaptırım" kararı alınmıştır. (Avan, 2020)

4.2.3. Mülkiyet Sorunu

Kıbrıs sorununun en önemli maddelerinden biri "Mülkiyet" sorunu olduğunu ve Lousidiu, Orams ve Arestis gibi davalarla sorunun Avrupa'ya taşınarak tarafların dışında çözüm arandığı bilinmektedir. (Levent, 2012) "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM)" 1996 yılında Türkiye'ye karşı Rum Titiana Loisidu'nun kendi mülke girmesine engellendiği için dava açmıştır. AİHM, Türkiye aleyhine bir karar çıkmış ve davacı lehine tazminat hükmetmiştir. Türkiye, bu konun KKTC'de olduğunu söylemiştir ve çıkan kararlara uymamıştır. 1999 yılında, AB tarafından Türkiye'nin AİHM tarafından belirlenen tazminatı ödemesi gerektiği vurgulanmıştır. (Hatip, 2014) AİHM'in 2001 yılındaki kararında, "KKTC, Türkiye dâhil olmak üzere diğer tüm egemen devletlerden bağımsız, demokratik ve anayasal bir devlettir ve Kuzey Kıbrıs'taki idare, self-determinasyon haklarını kullanan Kıbrıslı Türkler tarafından kurulmuştur. Fakat uluslararası düzeyde, diplomatik olarak ve antlaşmalar ile uluslararası örgütler ve devletler tarafından tanınan hükümet Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetidir." (Çetin, 2020) 2003 yılındaki Loizidou tazminatının ödenmesi kararına kadar Türkiye'yi kararı yerine getirmeye zorlayacak bir yaptırım söz konusu olmamıştır. 2003'teki kararın ardından Türkiye davanın emsal oluşturmaması şartı ile Aralık 2003'te tazminatı ödemiştir.

2004 yılında Kıbrıslı Rum Meletis Apostolides'in Kuzey Kıbrıs'ta 1974 öncesi kendine ait olduğunu iddia ettiği arazi üzerine David-Linda Orams çiftinin ev inşa ettiği gerekçesiyle İngiliz ailesine Rum mahkemesinde dava açmıştır. Rum mahkemesi söz konusu arazinin Apostolides'e ait olduğunu hükmetmiştir ve kararın İngiltere'de de geçerlilik kazanması ve Oramsların İngiltere'deki mallarına el

konulması talebiyle Apostolides İngiliz Yüksek Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Mahkemeden ret kararı çıkması nedeniyle Apostolides İngiliz İstinaf Mahkemesine başvurmuş ve mahkeme de AB'nin 10. Protokolünün yorumlanması için Avrupa Topluluğu Adalet Divanına(ATAD) başvurmuştur. "AİHM'ye başvuru iç hukuk yolları tüketilmeden yapılamadığından, karar gereği bundan böyle Kıbrıslı Rumlar mülkiyet konusunda TMK'ya başvurmadan AİHM'ye başvuramayacaklar." (Çetin, 2020) KKTC tarafından 2005 yılında AİHM'in aldığı kararlar doğrultusunda eksiklikleri kapatmak için "Taşınmaz Mal Komisyonu(TMK)" kurulmuştur. Bununla beraber adanın kuzeyinde Rumların talepleri için iç hukuk yolu açılmıştır. (Hatip, 2014) AİHM, Kıbrıs'ın kuzeyinde faaliyet gösteren TMK ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AİHM uygun olduğu belirtmiştir. (Arı, 2011) Orams davasıyla Rumların lehine kararlar alınmış fakat AİHM'in bu kararı ile KKTC lehine çevirmiştir. AİHM "bir yönetimin diğer devletler tarafından tanınmaması, o yönetimin yapmış olduğu idari ve hukuki tasarrufların tanınmayacağı anlamına gelmez" demiştir. Bu kararın KKTC'yi tanımak anlamına gelmediği ifade edilmiştir. Ayrıca bu karar Rumlar üstünde baskı yaratmıştır. (Sandıklı, 2010)

28 Nisan 2009 tarihinde ATAD'ın Orams davasına ilişkin kararı dikkat çekicidir. ATAD'ın kararında Rum mahkemeleri, Katılım Anlaşmasının kapsamında "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkin kontrolü olmayan bölge" olarak tanımladığı KKTC'de meydana gelen tüm sivil ve ticari meselelerde karar vermeye yetkili kılınmış ve Rum mahkemelerinin alacağı kararların diğer AB üyesi ülkelerde tanınmasına karar vermiştir. ATAD'ın bu kararı, AB'nin Kıbrıs'a yönelik yanlış bir politika izlemeye devam ettiği sürece, uyuşmazlığın daha da derinleştiği ve karmaşık bir hal aldığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak, AB'nin 2004 sonrası dönemde Kıbrıs'a ilişkin politikasını sadece Kıbrıs Türklerine ve Türkiye'ye baskı uygulayarak sürdürmeye çalıştığı yargısına ulaşılmıştır. (Ergör, 2011) Kıbrıs Harekâtı öncesindeki Rum sahibine tazminat ödemelerine karar vermiştir. Sonuç olarak Kıbrıs'ın en önemli konularından mülkiyet sorununa ilişkin Orams davası nihai kararlarla birlikte Kıbrıs Rum Yönetimi mahkemelerinin vermiş olduğu kararlar bu durumda Kuzey bölgesinde de geçerli olmaktadır. Bu Güney Kıbrıslı Rumların egemenliğinin hukuki olarak Kuzey'e de yayılması anlamına gelmektedir. "AB üyesi Kıbrıs

Cumhuriyeti'nin Ada'nın bütününe egemen olduğu, KKTC üzerinde, mülkiyet dâhil, ekonomik, sosyal bütün konularda tasarruf yetkisine sahip bulunduğu” anlaşılmaktadır. (Baransel, 2010)

4.2.4. Güvenlik

Kıbrıs'ta güvenlik konusunu sürecin en başından günümüze hep en önemli ve en tartışmalı başlıklardan olmuştur. GKRY tarafından AB güvenlik konusunda Türklere karşı önemli bir güvence olarak görülmüştür. AB'ye üyelik sonrası Rumlar kendi lehlerine güvenliğin garanti alınacağını umut etmişlerdir. Rumların, Avrupa Birliği'ne girmek istemesindeki temel amaçlardan biri, 1974 sonrası oluşan korkuyu AB çatısı altına girerek üzerlerinde atmak istemişlerdir. (Güner, 2020) Rum Lideri Vassiliou bu konuda şunu ifade etmiştir; “Kıbrıs'ın AB'ye katılması Kıbrıs'ın politik geleceği için, istikrar ve güvenlik koşulları altında, en iyi garantiyi sağlayacaktır”. (Arıkan, 2004) Türkiye, Kıbrıslı Rumlar için bir tehlike teşkil etmektedir. Kıbrıslı Türkler, AB üyeliğinden bağımsız olarak bile askerin çekilmesinin silahlı çatışmaya gideceğini savunmaktadırlar. Kıbrıslı Türk için, Türkiye ordusu kendi geleceklerinin güvencesi ve Kıbrıslı Rumlara karşı caydırıcı bir güçtür. Türkiye Kıbrıs'ta Garanti Anlaşmalarından doğan hak ve sorumluluklarını korumayı amaçlamaktadır. Yunanistan için GKRY'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği ile kendi üzerindeki yükü kaldıracağını umuştur çünkü AB'nin güvenlik politikaları ile koruma altına alınmış olacaktır.

Kıbrıs'ta İngiltere'nin garantörlüğünün yanı sıra Kıbrıs'ta iki askeri üs; Dikelya ve Ağrotur yer almaktadır. Annan planında, Kıbrıs'ta güvenlik politikaları açısından Türkiye ve Yunanistan'ın askerleri azaltması planlanmış fakat adadaki İngiliz varlığı hiç sorgulanmamıştır. AB'nin Rumlarla yaptığı “Katılım Anlaşması” ile İngiliz üslerini güvence altına alınmıştır. Bu anlaşma ile adada bulunan iki İngiliz üslerinin varlığını koruyan anlaşmadır. Buna göre; “İngiliz üsleri, AB'nin hâkim olduğu alanı dışında tutulmuşlardır.” (Tamçelik, 2011) Brexit sonrası süreçte Adada bulunan üsleri aracılığıyla Doğu Akdeniz enerji ve güvenlik denkleminde önemli bir aktör olacağı ifade edilebilir. Brexit süreci sonrasında AB'nin Doğu Akdeniz'de ve Kıbrıs'ta İngiltere'nin faaliyetleri ile karşı karşıya gelme olasılıkları mevcuttur.

(Şafak, Çıraklı, & Koldaş, 2021) Günümüzde Kıbrıslılar tarafından adadaki tüm askerleri öncelikle Türk ve Rum güçlerinin ve devamında BM Barış Gücü'nün sonrasına İngiliz Üslerin askersizleştirilmesi istenmektedir. (Kıbrıs 2015 İnsiyatifi, 2011)

GKRY'in üyeliği adanın tamamının AB'ye girmesi anlamına geliyordu. Bu da Türkiye'yi AB topraklarında işgalci konuma düşüyordu. Türkiye'nin 2005'te AB'ye üyelik için birlik üyeleri tarafından hazırlanan “ortak tutum belgesi” göre kısa vadede Türkiye Kıbrıs'taki varlığını ortadan kaldıracaktır. AB'nin genişleme politikası Akdeniz'de hâkim olmayı amaçlamaktadır. Özellikle Malta ve Kıbrıs Akdeniz için öneme sahiptir. Bu hedefleri için stratejik konumundaki Kıbrıs'ı problemleri çözülmeden üyeliğe dâhil etmiştir. (Mermerkaya, 2013) 2021 yılına gelindiğimizde “Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de araştırma ve sondaj gemileriyle sahaya çıkması ve Türk Deniz Kuvvetleri'nin bu sahalarda bayrak göstermesi nedeniyle Avrupa tarafından pek çok defa Türkiye'yi suçlayan kararlar alınmıştır.” (Avan, 2020)

BÖLÜM 5

AB ÜYELİĞİ SONRASI TARAFLARIN KIBRISA BAKIŞLARI

5.1. AB'nin Bakışı

2002 yılında “Kopenhag Zirvesi” GKRY’nin 1 Mayıs 2004 tarihinde adadaki Kıbrıs Sorunu ne olursa olsun, çözüm olsun veya olmasın Rum tarafının AB üyeliği kesinleşti. AB’de Kıbrıs olan tüm sürecinde; çözüm için Birleşmiş Milletlerin çözüm yolunu desteklemiştir. Yine BM kapsamında yapılan Annan planına da tam destek vermiştir. Fakat AB girme garantisini alan Rumların referandumda Annan Planı’nı kabul etmeyerek AB’ye girmişlerdir. Avrupa Birliği, Kıbrıs adına sadece Rumların değil aynı zaman Türklerin temsil edilmesini istemiştir. Avrupa Birliği, BM kapsamında Kıbrıs’ta tarafların çözüm için görüşmelerini istemiştir. (Hatip, 2014) AB açısından ifade edildiği gibi BM kapsamındaki çözümlere tam destek açıklamaları yapılmıştır. Fakat Annan Planının kabulüne yönelik somut adımlar veya Rumlar teşvik edici kararlar yapılmamıştır. AB tarafından üyelik görüşmeleri boyunca Kıbrıslı Rumlara siyasi ve ekonomik etkilene gücüne sahipti fakat AB bunu tercih etmedi. Bununla ilgili olarak 2001 yılı “İlerleme Raporu” göre: “GKRY’nin AB üyeliği çözümsüzlük engel teşkil etmez. GKRY’nin Kopenhag Kriterlerinin politik ve ekonomik boyutta sağladığı uyum tamamlandığında üyeliğe en yakın adaydır.” Bu AB’nin Kıbrıs soruna ifade edildiği gibi BM kapsamındaki çözümlere katkı sağlayamadığının göstergesidir. AB tarafından BM’de alınan kararlar doğrultusunda, Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türkler üzerinde çözümü için gerekli katkı yapmaları konusunda baskı veya teşvik yapabilirlerdi. (Uslu, 2010) Kıbrıs sorununun çözümü için BM kapsamında yapılan müzakerelere ifadeleri dışında katkı yapmadı. Kıbrıs’ın üyelik sürecinin öncesinde Kıbrıs’taki sorunu görmezden gelerek Rumlara üyelik için hiçbir koşullu sunmayı tercih etmedi. BM’nin Annan Planına Rumların hayır dediler ve bunun üzerine “AB Genişlemeden Sorumlu Bakanı Günter Verheugen; Kendimi Rumlar tarafından aldatılmış hissediyorum.” diyerek dile getirmiştir. (Ünalı, 2012) KKTC’nin eski Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat şu şekilde ifade etmiştir; “AB’nin başka çaresi yoktu. On yeni üyenin müzakereleri

devam ediyordu. Yunanistan'ın Kıbrıs'ı almazsanız genişlemeyi veto ederiz. Tehdidi ise yıllar boyu devam etmekteydi.” (Direkli, 2016) 2005 yılında Türkiye-AB Karma Parlamentosu Eşbaşkanı Joost Lagendijk; “Rumları AB üyesi yapmak hataydı.” ifadesini kullanmıştır. (Levent, 2012) AB'nin Kıbrıs'a karşı kararlarında, Yunanistan etkili olmuştur. (Ünalı, 2012) Kıral'a göre; AB'nin Kıbrıs Çözüm üretilmemesinin nedenleri; “Yunanistan ve GKRY, hali hazırda AB üyesidirler. Yunanistan'ın 1981 yılında birliğe üyeliği kabul edilmiştir. Uluslararası antlaşmaların tescil ederek kurduğu hukuki statü Rumlara tek başlarına Kıbrıs'ı temsil etme yetkisi tanımamasına rağmen GKRY 1990'da Kıbrıs'ın tamamı adına AB'ye başvurmuş, başvurusu AB tarafından kabul edilerek 2004 yılında da birliğe katılmıştır. Dolayısıyla AB bu ülkelerle ilgili alacağı tüm kararlarda üyeleri olmaları nedeniyle onların menfaatlerini öncelikle gözetecektir.” (Kıral, 2018) Yunanistan'ın birlik üyesi olması Kıbrıs konusunda birlik kararlarını etkilemiştir.

GKRY'nin, referandumda olumsuz irade beyanında bulunmasına rağmen, tüm adayı temsilen AB'ye tam üye olarak kabul edilmesiyle ve adanın kuzeyi yok sayılması Kıbrıs meselesinin temel parametrelerinin kökten değiştiği bir süreç başlamıştır. (Ergör, 2011) AB, adanın kuzeyi “Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrolü altında bulunmayan bölge” olarak tanımlanmış ve KKTC'yi yok saymıştır. Bu karar ile birlikte temelde adanın iki taraflı olarak kabul edilmiş ve iki tarafa farklı uygulamalar bu şekilde yön almıştır. (Arı, 2011) Avrupa KKTC'yi ve adadaki Türk toplumunu görmezden gelmiştir. Buda Kıbrıs sorunda AB bir çözüm için değil Rumların istekleri doğrultusunda hareket etmesi ve çözümsüzlüğün artmasına neden olmuştur. (Güner, 2020) Uslu'ya göre; “AB'nin Kıbrıslı Türklere verdiği sözleri unutarak onlara ekonomik faydalar sağlamaması, onların temsilcilerini Avrupa Parlamentosuna gözlemci olarak almaması ve Türkçeyi AB'nin resmi dillerinden biri haline getirmemesi, Kıbrıs konusundaki tarafgirliğinin bir göstergesidir.” (Uslu, 2010) Avrupa birliğine üyeliğini Rumlar “sosyal demokrasi ve sivil hakların garanti altına alınacağını, ekonomik atağa kalkacağını” için istemişlerdir. (Güner, 2020) 1999-2004 arasında Kıbrıs'ta BM Özel Temsilcisi ve Annan Planı'nın sürecinde bulunan Alvaro De Soto'ya göre; “Rumların AB üyeliği sonrası oluşan problemler. Buradan çıkan, benim anladığım kadarıyla birbiriyle bağlantılı üç temel sorun

olduğu. Bunlardan birincisi AB'nin referandumdan önce Kıbrıslı Türklere verdiği yardım sözünü yerine getirmesi. İkincisi Türkiye'nin Rum gemi ve uçaklarına limanlarını açması. Üçüncüsü ise Türkiye'nin AB müzakerelerinde önünü tıkayan Kıbrıs Cumhuriyetinin vetolarıdır.” (Direkli, 2016) Alvaro De Soto'nun ifade ettiği şey; Kıbrıs için çözümün anahtarı olabilecek AB'nin konumda olmasıdır.

AB Türkiye ve Kıbrıslı Türklerden daha fazla çaba göstermelerini, ayrıca politikalarından taviz vermesini istemektedir. Fakat AB çözüm için Rumlar ve Yunanistan karşısında esnek ve daha yapıcı politikalar izlediği görülmüştür. (Arıkan, 2004)AB'nin politikaları tamamen Türkiye ve Türklere karşı veya tamamen Yunan ve Rum yanlısı olarak kabul etmek doğru olmamıştır. (Uslu, 2008) Avrupa'nın Kıbrıs sorunun çözümü için Avrupa Birliği'nin karar alma sisteminde Yunanistan ve GKRY'nin etkisi olmadan Kıbrıs'ın tüm unsurlarını kapsayıcı ve kalıcı bir politika belirlemesi gerekmektedir. AB'nin daha önce söz verdiği şekilde Kuzeyinde birlik kapsamında “Avrupalılaşma” ve ada bütünleşmesine ihtiyacı vardır. AB'nin taraflı bakışı ve kalıcı olmayan politikaları Kıbrıs'ta ayrışmayı derinleştirmektedir. AB'nin kendi iç dinamikleri ile kurum ve üyelerine politikalarını kabul ettirme gücüne haizdir ve bu gücünü kullanarak Kıbrıs sorunun çözümü için Kıbrıs'ta tarafların istekleri tam olarak belirlenmeli ve tarafsız olarak onları yönlendirmelidir.

2017 yılında BM'nin öncülüğünde “Crans Montana'da” yapılan görüşmelerde, federasyon kararı sağlanmıştı. Fakat daha sonra görüşmeler durdu.2021 yılına gelindiğinde; BM kapsamında Cenevre de görüşmelere başladı. (BBC News;2021) Cenevre'de yapılan bu görüşmelere AB katılmak istedi fakat Türkler tarafından AB'nin tarafsız olmaması nedeniyle itiraz edilmiştir ve AB görüşmelere dâhil edilmemiştir. Bunu AB Yüksek Temsilcisi Borrell; “BM, kalıcı barış bulunması için parametrelerde çok açıktır. BM Güvenlik Konseyinin 29 Ocak 2021 tarihli 2561 sayılı kararı, siyasi eşitliği olan iki toplumlu, iki bölgeyi federasyon temelinde kapsamlı bir çözüm için çağrı yapmaktadır. Avrupa Birliği tamamen BM çizgisini desteklemektedir. Kıbrıs sorunu çok açık şekilde bir AB sorunudur. Kıbrıs şimdi ve birleşmeden sonra da AB'nin üyesidir. Bölgesel istikrar ve Doğu Akdeniz'deki refah Kıbrıs sorununun çözümüne yakından bağlıdır. Gelecekteki çözüm özellikle AB müktesebatına uyumlu olmalıdır ve AB'nin bütünlüğü ile karar alma sorumluluğu ve

süreçlerini korumalıdır. AB resmi Kıbrıs Konferansının gözlemcisidir. Bu nedenlerle AB, yeni çözüm müzakerelerine ne kadar erken müdahil olursa o kadar iyi olacaktır.” ifadesini kullandı. (Çam, 2021)

5.2. Kıbrıslı Türklerin Bakışı

Avrupa Birliği, Yunanistan’ın istekleri doğrultusunda, GKRY’ni Ada’nın tamamının temsilcisi kabul ederek, AB’ye üye yapmıştır. Kıbrıslı Türkleri ve Türkiye’nin adadaki hakları hiçe sayılmış ve rızasını almadan bir siyasi yol izlemiştir. (Uslu, 2010) Ayrıca üyelik sonrası Kıbrıs’ta AB için KKTC “iç komşusu” olmuştur ve bu durum karmaşık ortam oluşturmuştur.(Güner, 2020)

24 Nisan 2004 tarihinde KKTC, %64,96 çoğunlukla Annan Belgesi’ne “evet” oyu çıkmıştır. Kıbrıs Türkleri, olumlu oy kullanmak suretiyle adada çözüme inandıklarını ve AB üyeliği istediklerini göstermişlerdir. Kıbrıs Türkleri bu kararı ile yıllardır süren baskılardan ve kısıtlamalardan kurtulmak istemiş ayrıca uluslararası tanınırlıktan kazanmak için Annan Planını kabul ederek AB üyeliği tercih etmişlerdir. Kıbrıs Türkleri, Türkiye’ye karşı tek taraflı bağımlılıktan kurtulmak için bu BM reçetesini kabullenmiştir ve her şeye rağmen Güney ile birlikte AB’ye katılmayı tercih etmiştir. (Düz, 2016) Kıbrıslı Türklerin AB üyesi olduğu zaman elde edecekleri ekonomik, güvenlik ve maddi kazanlar vardır. Özellikle ekonomik olarak Türk halkı olumlu yönde seviyesi etkilenecekti. Bunun anlamı; uzun yıllardan beri devam eden ambargolar ve ekonomik sıkıntılardan kurtulmak istemeleridir.(Uslu, 2010)Referandum sonucunda Türk tarafı istenileni vermiş ve “evet” demişti fakat Rumların “hayır” demesi ile birlikte Türk tarafının tüm bu istekleri havada kalmıştır. Kıbrıslı Türklerin çözümü kabul etmelerine karşın, Rumlar tarafından çözüm istenmemiştir. Kıbrıs Türk tarafının tutumunu uluslararası alanda desteklemiştir. Bunun için 2004 yılında AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi’nin; “Kıbrıs Türk toplumunun kısıtlamaların sona erdirilmesi hususunda kararlı olduğunu ifade etmiş ve bu amaçla Komisyonu kapsamlı tedbirler almaya davet etmiştir. Ayrıca, Kuzey’e 259 milyon Euro’luk bir yardımda bulunulması da kararlaştırılmıştır.” (Levent, 2012) Fakat bu yardım Rumların engeline takılmıştır.

Türk tarafı sürecin başından itibaren mücadele ettiği hususlar; GKRY'nin BM'nin 186 sayılı kararı ile GKRY'nin uluslararası alanda “Kıbrıs Hükümeti” sıfatıyla adanın tek meşru yönetimi kabul edilmesidir. Bunun devamında AB'nin GKRY'nin “Kıbrıs Cumhuriyeti” sıfatıyla tam üye yapmıştır. Kıbrıslı Türkler, sürecin baştan hatalı olduğunu ve AB'nin üyeliği ile beraber çözüm parametrelerinin değiştiğini sürece girildiği söylenmiştir. (Ergör, 2011) KKTC, Rumların AB'ye üyeliğinin 1960 Anlaşmalarına aykırı olduğu savunmuştur. “Garanti Antlaşması”na göre; “Kıbrıs'ın bölünmesini veya başka bir devlet ile birleşmesini doğrudan veya dolaylı olarak yasakladığını bu nedenle Kıbrıs'ın Türkiye'nin üye olmadığı bir birliğe katılmasının aykırı olacağını ortaya koymuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti, adanın herhangi bir devletle, doğrudan veya dolaylı olarak birleştirilmesine veya taksim edilmesine yol açacak bütün faaliyetleri de yasaklamak durumundadır.” Ayrıca bu anlaşma gereği garantör devletlerin üçünün “kendilerini ilgilendirdiği ölçüde, doğrudan veya dolaylı olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir devlet ile birleşmesini amaçlayan her türlü faaliyeti yasaklamayı” şeklinde belirtilmiştir. Kıbrıslı Türklere göre; garantör ülkeler İngiltere, Yunanistan ve Türkiye Garanti Antlaşması birinci maddesine uymalıdır. (Hatip, 2014)

Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs soruna çözüm için müzakereleri BM kapsamında devam etmektedir. KKTC, 2010 yılında siyasi eşitliğe dayalı bir federasyon düşüncesi ile müzakerelere devam etmiştir. Dönemin BMGS Ban Ki-Moon çabalarının ile 2014 yılında “iki toplum lideri tarafından iki toplumlu ve iki bölge federal çözüm” için bildiri yayımlamıştır. 2015 yılında KKTC'de Mustafa Akıncı'nın devam ettiği görüşmeler, devamında BMGS Antonio Guterres katkısı ile 2017 yılında İsviçre'de görüşmeler yapılsa da taraflar arasındaki görüş ayrılıkları devam etmiştir. 2017 yılından bu yana BM'nin girişimleri sonuç vermedi. (Ekinci, 2020) 2017 yılında BM'nin öncülüğünde Crans Montana'da yapılan görüşmelerde, federasyon kararı sağlanmıştı. Fakat daha sonra görüşmeler durmuş ve çözüm sağlanamadan bitmiştir. 2020 yılında KKTC Cumhurbaşkanı seçilen Ersin Tatar, yıllardır süren müzakerelerden federasyon kararının çıkmadığını ve artık “egemen eşitlik” ile çözümün gerçekleşmesi gerektiğini savunmuştur. 2021 yılına gelindiğinde; 5+1 (Türkiye, Yunanistan, İngiltere, KKTC, GKRY ve BM) formatında Cenevre de

görüşmelere başlamıştır. Türkiye ve KKTC, federasyon yerine "eşit haklara sahip iki egemen devlete" tezini savunmuştur fakat BM, AB, GKRY ve Yunanistan bunu çözüm olarak kabul edilmiyor. (BBC News;2021) Türk tarafı, Cenevre yapılan görüşmelerde federasyon yerine "eşit haklara sahip iki egemen devlete" istiyor fakat BM, AB, GKRY ve Yunanistan tarafları bunu kabul etmemektedir. Günümüzde KKTC açısından bakıldığında Kıbrıs içi AB'nin ne olursa olsun olumlu veya olumsuz herhangi bir etki edemediği ve herhangi bir politika uygulamaya gücünün yetmediği görülmektedir. Kıbrıslı Türkler; AB çatısı altında geleceklerini görememektedir; Kıbrıslı Türklerin kimliğinin nasıl tanımlanacağı ve kuzeydeki kısıtlamaların ne zaman kaldırılacağı hâlâ belirsizdir. (Mayda, 2013) Kıbrıslı Türklerin yarım yüzyıldır devam eden sorunların devam etmektedir.

5.3. Kıbrıslı Rumların Bakışı

Kıbrıslı Rumlar; uluslararası alanda adanın tek meşru yönetimi olarak tanınmaktadır. Rumlarda kendi siyasetlerini buna yönelik olarak yapmaktadır. (Ergör, 2011) GKRY'ni "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak AB'nin tarafından bağımsız bir devlet olarak tanındı ve adadaki tek temsilci olarak kabul edildi. Rumlar, KKTC'nin uluslararası toplum tarafından tanınmadığı ve Türkiye dışında hiç kimsenin desteklenmediği ifade etmişlerdir. (Hatip, 2014) Rumlar; Türklerin hakkı yok saymakta ve adanın tek meşru temsilcisi olarak kendilerini görmesine neden olmuştur. Kıbrıs'ta bir çözüm olmadan AB'ye üyeliğinin gerçekleştirmesi, Kıbrıslı Rumların çıkarları doğrultusunda BM kapsamında elde edemediği hakları AB'den elde etmiştir. Rumlar siyasi, ekonomik ve hukuki kazançlarını AB üyeliği ile gerçekleştirmiştir. (Günar, 2020) AB Genişlemeden Sorumlu Bakanı Günter Verheugen "Avrupa Parlamentosundaki konuşmamda aktarıp hayal kırıklığı içinde olduğumu belirttim. Kıbrıslı Rumlar tarafından hayal kırıklığına uğratıldığımızı söyledim. Çünkü Kıbrıslı Rum yöneticiler tarafından bize net olarak Birleşmiş Milletler planının her hâlükârda destekleneceği taahhüt edilmişti. Ancak bu söz yerine getirilmedi." diyerek dile getirmiştir. (Direkli, 2016) Rumların Annan Planı'nın reddetmesinin temel nedeni AB üyeliğinin garantilenmesidir. AB'den aldığı gücü ve adanın tek sahibi gibi davranarak; Kıbrıslı Türkleri yok saymaya devam etmiştir. GKRY'nin AB'ye girdikten sonra Kıbrıs'ta tüm politikalar Rumlar lehine işlemiştir. Türkiye AB

müzakere sürecine olumsuz etkilemektedir. (Sandıklı, 2010) Kıbrıslı Rumların Annan Planını reddetmesi ilk olarak Rumlar, Kuzeye kıyasla sahip oldukları zenginliği paylaşmak istememiştir. Güney Kıbrıs'ın kişi başına düşen geliri Kuzey Kıbrıs'ın kişi başına düşen gelirin yarısı kadardır. Kuzey ekonomik olarak zayıftır. Rumların kuzeyindeki Türkiye'nin askerî varlığı nedeniyle kullanamadıkları veya üçüncü kişilere satıldığı iddia edilen mülklerine yönelik Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde açtığı davalar açılmıştır. (Mayda, 2013) Türkiye'nin ve KKTC'nin zor durumda kalmasına ve AB tarafından baskı altına almasına neden olmuştur.

Kıbrıslı Rumlar, kuzeyin uluslararası ticaretin yapılmasının, KKTC'nin tanınması ve bunun adanın bölünmüşlüğüne ilan anlamına geleceğini AB'ye kabul ettirmiştir. AB tarafından KKTC ile ticaret iç pazar kapsamında Kıbrıslı Rumların engellemeleri nedeniyle yapılamamıştır. (Mayda, 2013) Ayrıca Rumlar, kuzeyinde kendilerine aitmiş gibi petrol arayacağını söylemesidir. AB'ye göre Kıbrıs'ın tamamı GKRY'nin ve AB'nin toprağı olarak kabul edilmiştir. (Levent, 2012) Rumlar, Kıbrıslı Türklere karşı ekonomik ve siyasi yaptırımlar uygulamaktadır. KKTC'den gerçekleştirilen ihracatı engellemekte ve Türklerin eline geçmiş mülkler için Avrupa Adalet Divanına başvurmuşlardır. Rum hükümeti, AB'nin Türkler için yapılan, genel kısıtlamaların kaldırmayı amaçlayan her tür çaba ya karşı çıkmaktadır. Rumlar, şimdi Kıbrıs'ın tamamının AB toprağı olduğuna vurgu yapmaktadır. Ayrıca Rumları, AB'nin Kıbrıslı Türklere ekonomik imkânlarını veto etmektedir. AB'nin kuzey yönelik politikalarına güney karşı çıkarak Türklerin ekonomik ve sosyal baskı altında kalmasına neden olmaktadır. (Uslu, 2008)

GKRY'nin AB'ye başvurmasının diğer sebebi KKTC'nin içinde bulunduğu durum yanı sıra Yunanistan ile birleşme yolunda en büyük engel Türkiye'nin de AB üyesi olmamasıdır. (Ünalı, 2012) AB'ye üyelik sonrasında, Yunan Başbakanı Simitis; “ENOSİS'i başardık” dedi ve tekrar düzeltme yaptı ve “AB üyeliğini başardık” dedi. (Levent, 2012) Bu açıklama ile Rumların niyetlerinin Türkiye ve Kıbrıs Türklerden AB üyeliğı ile uzaklaştığı ve Yunanistan ile aynı çatı altında birleşmek istedikleri anlatılmaktadır. Ayrıca Rumlar, yıllardır istedikleri “ENOSİS” hedefine yaklaşmışlardır. Rumlar, AB üyesi olduktan sonra elde ettiği politik güç ile Türkiye'nin birliğe üyeliğinde engel olamaya çalışmış ve Kıbrıslı Türklerin

üzerindeki uluslararası kısıtlamaların devam etmesini ve AB tarafından sağlanacak imkânları engellemiştir. Ayrıca Rumların talepleri ile AB tarafından Güney Türkiye'nin Rum Yönetimini Ada'daki tek meşru devlet olarak tanınması, GKRY Türk ordusunun çekilmesi, garantörlüğün kaldırılması, hava alanlarının ve limanların Rumlara açılması ve Güney Kıbrıs'ın AB üyeliğini Türkiye'nin tanınmasını şart koşturmuştur. (Baransel, 2010) Rum Kesiminin AB üyesi olması sıkıntılara neden olmaktadır; GKRY'nin 2012 yılındaki dönem başkanlığının da Rum lider Hristofyas, Türkiye'yi "işgalci" olarak nitelemiştir. Türkiye, Rumların AB Dönem Başkanlığı ile ilişkileri dondurma ve Rumların başkanlık ettiği toplantılara katılmama kararı almıştır. (Doğrugören, 2013) "GKRY'nin şartlarını; göçmenlerin geri dönüşüne ve mülkiyet haklarına bütünüyle saygılı olunmalı, Türkiye'den 1974 sonrası gelen göçmenlerin Ada'dan çıkartılması sağlanmalı, Kıbrıs'ın işgaline bütünüyle ve kayıtsız şartsız olarak son verilmeli, Kıbrıs'ın bağımsızlığını garantileyen, hiçbir yabancı askeri gücün topraklarında olmayacağı ve dış müdahale olasılığının bulunmayacağı federal bir Kıbrıs devleti sağlanmalıdır." (Buluç, 2007) Rumlar Türkleri azınlık olarak görmektedir. Annan Planında birçok üstünlük kazanmışlar fakat asıl amaçlarını çözüm değil adanın tek sahibi olmak istediklerini göstermişlerdir. "AB'nin GKRY'nin üyeliğini ardından hukuki, siyasi ve ekonomik olarak AB'nin üyeliğinden dolayı kendisine sağladığı bütün olanakları kullanarak Kıbrıslı Türkleri Kıbrıs'tan çıkarma planını gerçekleştirmek için uğraşacaktır. Yunanistan'ın desteğini de alarak bu hedefe ulaşmak istemektedir." (Aksoy, 2010)

5.4. Türkiye'nin Bakışı

Türkiye, Kıbrıs sorununda ve AB ile ilişkilerinde dengeli bir politika izlemek zorundadır. Kıbrıs'taki Türk varlığı Türkiye için önemlidir. (Tezel, 2008) Türkiye'nin AB üyeliğine önem vermektedir ve Kıbrıs sorunu konusunda da hassas davranarak politikalar belirlemektedir. Türkiye, AB üyeliğiyle Avrupa'nın parçası olmayı hedeflemekte ve bu hedefi doğrultuda Kıbrıs'ta taviz verecektir. (Uslu, 2010) 1997 yılında AB'nin yayınladığı "Gündem 2000 Raporunda" açıklanan genişleme stratejisinde GKRY'nin de yer alacağı teyit edilirken, Türkiye bu sürecin dışında bırakılmıştır. (Ergör, 2011) Türkiye'nin Kıbrıs ilişkileri ve AB ilişkileri açısından önemli bir nokta olan bu rapora göre; Türkiye'nin üyeliği kabul edilmezken, GKRY

AB'ne girmesi Kıbrıs sorununun yeni bir boyuta taşımaktadır. 2001 yılında yayımlanan Kıbrıs İlerleme Raporuna göre; “GKRY’nin AB üyeliği çözümsüzlük engel teşkil etmez. GKRY’nin Kopenhag Kriterlerinin politik ve ekonomik boyutta sağladığı uyum tamamlandığında üyeliğe en yakın adaydır.” Kıbrıs, Türkiye’de için ulusal bir meseledir. 2002 yılında Türkiye’de yönetimin değişmesi ile birlikte Türkiye’nin Kıbrıs politikasında 2002 sonrası Kıbrıs çözümünde “**Belçika Modelinin**” izlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Belçika modeli, federal bir devlet öngörürken, Türkiye daha önce daima federe bir devlet yapısını savunmuştur. (Çetin, 2020) Bu doğrultuda hazırlanan Annan Planı, Türkiye tarafından Kıbrıs’ta çözüm için desteklenmiştir. Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin kabul etmesine rağmen, Rumların “hayır” oyu vermesi ile bu plan kabul edilmemiştir. Türkiye Kıbrıslı Türkleri Annan Planında çözüme ikna etmiştir ve planı kabul edilmiştir. (Aksoy, 2010) Türkiye’nin Kıbrıs konusunda tavizleri karşılığında somut faydalar elde etmek istemiştir. Bunun karşılığı olarak AB’ye üye olabilmeyi hedeflemişlerdir. Aksoy bu konuyu şu şekilde açıklamıştır; “Türkiye yükümlülüklerini yerine getirdiği halde çözümü BM düzeyinde olan Kıbrıs sorunu neden AB’nin, Türkiye’ye yönelik bir dış politika aracı haline getirilmiştir.” (Aksoy, 2010)

AB, Katılım Anlaşmasını 16 Nisan 2003 tarihinde Türkiye’nin itirazlarına rağmen imzalamıştır. (Türkeş, 2004) GKRY’nin AB’ye üyeliği sonrası Türkiye-AB ilişkileri Kıbrıs ile doğrudan bağlı hale getirilmiştir. Türkiye’nin, AB ilişkilerinde ve tam üyelik için Kıbrıs sorunu sürekli karşısına çıkartılmıştır. Ayrıca AB ile olan ilişkilerinde Yunanistan ve GKRY’nin karşıt siyaseti ile uğraşmıştır. Türkiye’nin AB ilişkilerini GKRY ve Yunanistan tarafından yavaşlatmaktadırlar. Türkiye için Kıbrıs’ın çözüme ulaşması ile bu zor durumdan kurtulmak istemiştir. (Erdoğan, 2015) Maral’a göre; “Türkiye’nin bir Avrupa Birliği üye ülkesinin topraklarını işgal etmiş sıfatına sokularak zor durumda bırakılacağı söylenebilir.” (Maral, 2014) Doğrugören şu şekilde ifade etmiş; “AB burada, daha önce kendisi hukuki ihlaller yaparak, önce başvurusunu sonra da üyeliğini kabul ettiği GKRY için, Türkiye’den AB’nin iç hukukuna uygun olarak davranmasını bekleyerek, yanlış, adil olmayan kararlara yine imza atmıştır.” (Doğrugören, 2013) Kıbrıslı Rumlar, kuzeyinde kalan ve Türkiye’nin askerî varlığı nedeniyle kullanamadıkları veya üçüncü kişilere

satıldığı iddia edilen mülklerine yönelik Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde açtığı davalar Türkiye'nin ve KKTC'nin uluslararası alanda zor durumda kalmasına istediler. (Mayda, 2013)

Türkiye Dışişleri Bakanlığı 24 Ocak 2006 tarihinde çözüm için planını basına açıklamıştır. Buna göre; “Türkiye'nin limanlarını, hava sahasını Rum gemi ve uçaklarına açması, Kuzey Kıbrıs'taki limanların ve havaalanlarının, Kuzey Kıbrıs Türk Yönetimi altında uluslararası uçuş ve dolaşıma açılması, Kuzey Kıbrıs'ın ekonomik bir varlık olarak Gümrük Birliği'ne dâhil edilmesi, Kıbrıs Türklerine uygulanan sportif, sosyal ve kültürel ambargoların kaldırılması” istemiştir. Bu eylem planı ile birlikte KKTC'nin üzerindeki kısıtlama ve baskıların azaltılması amaçlanmaktadır. (Arı, 2011)

AB Komisyonu Başkan Yardımcısı Günter Verheugen “Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin AB üyeliği için bir sorun teşkil etmez” şeklinde ifade etmiştir. Bu sorunun, Türkiye için AB üyeliği engel olmaktan çıktığını ifade etmektedir. (Levent, 2012) Bundan sonraki süreçte AB, Türkiye'nin üyelik sürecinde tutarlı bir politika oluşturamamıştır. Kıbrıs sorunuyla ilgili Türklerin tarafından tarafsız olmadığı ifade edilmiştir. AB içinde Türkiye'nin üyeliğiyle ilgili bazı üyeler, Türkiye'nin AB üyeliğinin kabul edilmeyeceği açıkça bildirilmiştir. Rumların ve Yunanlıların baskıları ile AB tarafından Kıbrıs sorununu Türkiye'nin üyeliği için ön şart olmuştur. (Uslu, 2010) AB Genişlemeden Sorumlu Bakanı Günter Verheugen “Türkiye'nin AB üyeliğinde karar vericilerden biri Kıbrıs Cumhuriyeti'dir. Yani Türkiye'nin AB geleceği Rumların ellerindedir denilebilir. Ancak bana göre Kıbrıs sorunu çözülse bile Türkiye'nin AB üyeliği çok kolay olmayacaktır, Türkiye üyeliğe yakın bir noktaya geldiğinde Kıbrıs sorunu çözülmüş olsa bile. Toparlarsak evet Türkiye'nin AB'ye üyeliği Rumların elindedir.” diyerek dile getirmiştir. “Anavatanların bu konuyla ilgili anlaşmalara ne değerler atfettiği ve bu hususun paralelindeki askersizleştirme ve silahsızlandırmanın stratejik öneminin Adanın geleceğine nasıl etki edeceği net olarak ortaya konamamıştır.” (Direkli, 2016) Türkiye, garantörlük haklarından yararlanarak Adadaki askeri varlığını, antlaşmaların çizdiği çerçevede devam ettirmektedir. (Doğrugören, 2013)

5.5. Yunanistan'ın Bakışı

GKRY ulusal ve uluslararası politikaları Yunanistan ile paralel durumdadır. Yunanistan'ında Kıbrıs ile tüm dış politikaları GKRY'nin desteklenmesi üzerinedir. Yunanistan AB ve NATO'yu bu konuda kullanmaktadır. Yunanistan kendi çıkarları doğrultusunda; Kıbrıs'ta kalıcı çözüm olmadan AB'ye üye olmasını isteyen tek ülke konumundadır. (Levent, 2012) Yunanistan'ın talepleri ve yönlendirmesi doğrultusunda GKRY'nin AB üyeliğini sağlamıştır. (Ergör, 2011) Kıbrıslı Rumlar ve Yunanlılar ortak AB altında aynı çatı altında birleşmiştir ve ENOSİS ile elde edemedikleri birlikteliği AB'nin sağlamış olduğu imkânlar dâhilinde bunu gerçekleştirmişlerdir. Yunanistan, Rumların AB üyeliği ile ekonomik ve güvenlik alanında Kıbrıs'ta ağır bir yükten kurtulmuş ve Kıbrıslı Rumların AB'nin güvencesine girmesini sağlamıştır. Artık Kıbrıslı Rumlar sadece Yunanistan'ın değil tüm AB ülkelerinin güvencesine alınmıştır. (Tezel, 2008) “Kıbrıs'taki Rum politikaları bundan böyle sadece Yunanistan'ın değil tüm AB ülkelerinin güvencesi altındadır.” (Baransel, 2010) Yunanistan'ın AB'ye üyeliğinin gerçekleşmesi ile Kıbrıs'ta garantör ülke olan Yunanistan; tıpkı Ege, azınlıklar ve çeşitli Türk-Yunan anlaşmazlıklarını AB platformuna taşıdığı gibi, bu sorunun çözümünü de AB'ye dâhil olabilmek için çabalayan Türkiye'ye yüklemiştir. (Ünalı, 2012) Ayrıca Yunanistan, Türkiye ile olan bu mücadelede öne geçebilmek için AB kapsamında Türkiye'nin önüne GKRY'ni koymuştur. Yunanistan, Türkiye'nin AB üyeliğini engellemek için öncelikle GKRY'nin üyeliğini sağlamış ve Rumlar ile birlikte veto gücünü kullanmışlardır. Yunanistan Rumların üyeliği ile beraber AB Bakanlar Konseyinde iki sandalyeye sahip olmuş ve Avrupa Parlamentosundaki Yunan koltuklarının sayısını artırmıştır. AB içinde Türkiye'ye ve Kıbrıs'a karşı Yunan etkisinin olması çok yüksek bir ihtimaldir. (Mayda, 2013)

5.6. İngiltere'nin Bakışı

İngiltere, 1960 yılında kurulan “Kıbrıs Cumhuriyetine” kadar adadaki tek egemen güç olmuştur. “Kıbrıs Cumhuriyeti” ile birlikte İngiltere Kıbrıs adasında iki egemen üs bölgesi ile varlığını sürdürmüştür. Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasıyla, İngiltere Kıbrıs için önemli bir ticaret merkezi durumdadır. İngiltere'nin AB üyeliği olması

Kıbrıs'ın AB üyeliği için önemli bir etmen olmuştur. Ayrıca İngilizler, Kıbrıs'ta olası bir çözüm olması durumunda Adadaki üslerinden kovulma endişesi ile hareket etmektedir. Bu nedenle Ada Rumları meşru hükümet kabul ederek çözümün kilitlenmesine sebep olmuştur. (Arıkan, 2004) İngiltere adadaki üslerinin varlığını garanti altına almak adına GKRY'nin Kıbrıs'ın tek yetkili hükümeti olarak kabul etmiştir, bununla beraber GKRY'nin AB'ye tam üyelik sürecinde veto etmemiştir. İngiliz Dışişleri Bakanı Jack Straw'un bunları doğruladığı şu ifadeyi kullanmıştır: “Biz olmasaydık, AB üyesi olamadınız” (Ergör, 2011) İngiltere'nin Kıbrıs'ta AB politikası Ada'nın tek temsilcisi olarak Kıbrıslı Rumların tanınmıştır. Fakat Kıbrıslı Türk dâhil olduğu Birleşik bir Ada yönetiminin oluşmasını istemiştir. İngilizler, açıkça belirtilmese de, AB koltuklarında Kıbrıs adına Rumlar Ada'nın tamamını temsil etmediklerini bilmektedirler. (Levent, 2012)

İngiltere, AB üyesi olurken bu üsleri Birliğe girecek İngiliz toprakları dışında bırakmıştır. Annan Planı'nda, Kıbrıs'ta bulunan Türkiye ve Yunanistan'a ait askerlerin azaltılması görüşülmüş fakat İngiliz üslerini ve adadaki İngiliz varlığı gündeme getirilmemiştir. (Arı, 2011) İngiltere'nin Kıbrıs politikaları, adadaki üslerinin korumak için planlamış ve bu şekilde uluslararası alanda uygulamıştır. İngiltere'nin adadaki üslerini önemi üslerde konuşlandırılmış olan askeri ve diplomatik istihbarat takip cihazlarının Orta Doğu'daki dengeleri kontrol edebilme imkânı vermesidir. (Tezel, 2008) Kıbrıs'ında içinde olduğu Doğu Akdeniz'de hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesi ile birlikte Kıbrıs Sorunu ve özellikle deniz yetki alanları tartışılmaya başlanmıştır. Brexit sonrası İngilizlerin Doğu Akdeniz'e daha aktif politika izleyeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Birleşik Krallık'ın Brexit sonrası süreçte Adada bulunan üsleri aracılığıyla Doğu Akdeniz enerji ve güvenlik denkleminde önemli bir aktör olacağı ifade edilebilir. Kıbrıs'ta bulunan bu üsleri ile Birleşik Krallık'ın 2020 yılında AB'den ayrılması ile birlikte üslerin geleceği tartışılmıştır. 2021 yılı itibarı ile artık AB'den resmî olarak ayrılmış İngiltere'nin AB ilişkilerinde; Kıbrıs'ın önemli bir yeri olacaktır.(Şafak, Çıraklı, & Koldaş, 2021) Günümüzde İngiltere'nin Kıbrıs politikalarının temelinde Kıbrıs'taki varlığının devamını istemektedir.

5.7. Birleşmiş Milletlerin Bakışı

Annan Belgesi, 24 Nisan 2004 tarihinde referanduma sunulmuştur. KKTC, %64,96 çoğunlukla Annan Belgesi'ne "evet" derken, GKRY de ise halkın %75,83'ü Belge'yi reddetmiştir. (Ergör, 2011) Rumların referandum sonucu ne olursa olsun, üye olacak olması Rum Kesimi'nin "Hayır" oyu verme sebeplerindendir. BM ve AB'nin desteklediği bu planı Rumlar tarafından kabul edilmemiştir. (Levent, 2012) "Referandum sonucu ortaya çıkan tabloya göre Rum tarafının çözüme ihtiyacı yoktu, çözüme ihtiyaç duyan Türk tarafı ve Türkiye'ydi. Güney Kıbrıs hangi yönde oy verirse versin AB üyesi olacaktı. AB, Kıbrıs'ın üyeliği konusunda çözümü ön şart olarak ileri sürseydi sonuç belki farklı olabilirdi." (Ertuğrul, 2012) GKRY için "evet" demeleri çözüm yönünde onları zorlayıcı bir etki olmamıştır. AB üyeliğini Türklerle paylaşmaları için bir sebep yoktur. Aksine AB üyeliğinin garantilenmesi onları kendi talepleri doğrultusunda tek taraflı güç kullanımı sağladı. 2006 yılında referandum sonrasında, Türkiye'nin üstlendiği yükümlülükleri yerine getirmesinden ve Kıbrıs Türklerine uygulanan kısıtlamaların ortadan kalkmasını sağlamak olarak açıkladığı bir girişim başlatmıştır. 2007 yılında AB Dönem Başkanlığını üstlenen Almanya'nın tarafından doğrudan Kıbrıslı Türklere yönelik ticaret tüzüğü'nün hazırlanmayacağını duyurulmuş.(Ergör, 2011) Bu çerçevede yapılan "mali yardım tüzüğü ile doğrudan ticaret tüzüğü'nün" Rumların engellemesi nedeniyle uygulamaya geçilememiştir.

21 Mart 2008 tarihinde bir araya gelen Kıbrıs Rum lider Hristfoyas ve Kıbrıs Türk Lider Mehmet Ali Talat, tam teşekküllü müzakerelerin başlatılmasında karar verdiler. 23 Mayıs 2008'de tekrar bir araya geldiler ve BMGK kararlarının tanımladığı şekilde federasyon konusunda mutabık oldular. 1 Temmuz 2008'de tekrar görüşmeler yapıldı ve tek egemenlik, tek vatandaşlık kabul edilerek, müzakereler başladı. 2009-2010 yıllarında yoğun müzakereler devam etti. "BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon" 2010 yılında adayı ziyaret ederek, görüşmelere katıldı. 2010 yılında görüşmelere yeni Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu devam etti ve İlk görüşme "2010 New York'ta, İkincisi 26 Ocak 2011 tarihinde Cenevre'de, Üçüncüsü 7 Temmuz 2011'de Cenevre'de, dördüncüsü 30-31 Ekim 2011 tarihinde New York'ta beşincisi 23-24 Ocak 2012 tarihinde New York'ta yapıldı." (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020)

Rum Yönetiminin 2012 yılı AB Dönem Başkanlığını alması olması müzakerelerin duraksamasına neden oldu. Anastasiades'in 2013 yılında Rumların yeni lideri olması ile birlikte görüşmeler devam etti. Uzun görüşmeler neticesinde 2014 yılında "Ortak Açıklama" yapmaya karar alındı ve "BM Kıbrıs Özel Temsilcisi Lisa Bittenheim'ın" bu metni ara bölgede okumuştur. 2015 Mayıs ayından itibaren KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı görüşmelere devam etmiştir. Kasım 2016 tarihinde Mont Pelerinde görüşmeler devam etmiştir. Tarihte ilk kez Aralık 2016 tarihinde Beşli Kıbrıs Konferansı İsviçre'nin Cenevre Kentinde Türkiye, Yunanistan, İngiltere, GKRY ve KKTC'nin katılımları ile yapıldı. İkinci Kıbrıs Konfransı İsviçre'nin Crans Montana kasabasında yapıldı. Görüşmeler beş konu üzerinde yapıldı; toprak, siyasi eşitlik, mülkiyet, eşdeğer muamele ve güvenlik. (KKTC Dış İşleri Bakanlığı, 2011)Cenevre Barış Görüşmelerinde, BMGS Guterres uzlaşma sağlanamadığını ve sonuçsuz kaldığını bildirmişti. 2017 yılında İsviçre'de düzenlenen Crans-Montana Kıbrıs Konferansı takip etmiştir. Crans-Montana'da "BM Genel Sekreteri Guterres", kendi adını taşıyan altı maddelik "Guterres Çerçeve Belgesi'ni" taraflara sunmuştur. Belgenin genel başlıkları, güvenlik ve garantiler, asker konusu, toprak başlığı, siyasi eşitlik, mülkiyet ve eşdeğer muameleden oluşmaktadır. Fakat bir kez daha anlaşmaya varılamaması üzerine Guterres, 7 Temmuz 2017'de konferansın sona erdiğini ilan etmiştir. (Çetin, 2020) 2017 yılında Cenevre'de "Güney Kıbrıs lideri Nikos Anastasiadis, Kuzey Kıbrıs lideri Mustafa Akıncı ve BM Genel Sekreteri Antonia Guterres" bir kez daha Kıbrıs sorunun çözümü için bir araya gelmişlerdir. 12 Ocak 2017 tarihinde gerçekleşen görüşmelerde garantör ülkeler Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin Dış işleri bakanları seviyesinde katılım sağlanmıştır. (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020)2017 yılında iki toplumlu, iki bölgesi ve eşit siyasal temsile dayalı federasyon üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. 2017 yılında Crans Montana'da görüşmesinin ardından 4 yıl aradan sonra tekrar görüşmeler başladı. KKTC ve GKRY 27-29 Nisan 2021 tarihinde BM öncülüğünde ve garantör ülkeler Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin katılımı ile 5+1 formatında gayri resmi Kıbrıs toplantısında bir araya geldiler. Cenevre'de yapılacak görüşmeye BMGS Antonio Guterres başkanlık etti. (Yürük, 2021) Ekim 2020'de yapılan seçimlerde Ersin Tatar kazandı. Ersin Tatar, "Türkiye'nin bölgede artan gücü ve KKTC'ye verdiği destekle, devletimiz daha güçlü gidiyoruz. Crans Montana'da Rum tarafının

masayı terk etmesi ile sona eren federasyon temelinde bir müzakere sürecine geri dönmek mümkün değildir, federasyona yönelik çabalar tükendi.” (BBC News, 2021)
Türk tarafı federasyon yerine iki devletli çözüm için masaya oturmuştur.

BÖLÜM 6

SONUÇ

Kıbrıs; stratejik ve jeopolitik önemi tüm Akdeniz için kritik bir konumdadır. Bu nedenle tarih boyunca mücadelelerin odağı olmuştur. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de ilgi odağı olmaya devam edecektir. Bu süreçte çıkar çatışmaları ve güç mücadelesi Kıbrıs Sorunu, ortaya çıkarmıştır. Kıbrıs sorunu tarihsel süreçte gittikçe artan ve zorlaşan bir duruma gelmiştir. 1900 yılların başından İngiliz yönetiminde başlayan sorunlar, 1960 yılında Yunanistan ve Türkiye'nin de dâhil olması ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmuş fakat bu devlet de adada şiddet olayları artmış soruna çözüm bulanmamıştır. Kıbrıslı Türklerin dışlanmışlıkları yıllarca devam etmektedir. 1974 yılında Kıbrıs'ta Türk varlığını korumak için Türkiye'nin garantörlük haklarına dayanarak müdahalede bulunmuş ve 1983 yılında Kıbrıslı Türkler kendi kaderlerini tayin etme hakkını kullanarak KKTC kurulmuştur. Fakat BM kararları ile Türklerin bu kararı Türkiye dışında hiçbir ülke veya uluslararası kurumlar tarafından tanınmamaktadır. GKRY'yi meşru hükümet olarak tanımlandı. GKRY, 2004 yılında AB üye olmuştur. Avrupa Birliğine üyelik süreci başlaması ile beraber; Kıbrıs meselesi için Avrupa önemli bir konuma gelmiş ve bu meselenin bir faktörü olmuştur. Kıbrıs'ta karmaşık yapısını daha da karmaşık girift hal almasına neden olmuştur.

GKRY'nin, Annan planını reddetmesinin nedenlerin biri; Avrupa birliğinden garanti almış olmasıdır. Eğer Rumların üyeliği için ön koşul olarak Annan Planı sunulsaydı. Referandum sonucu farklı olabilirdi. AB'nin Rum yönetimine bakış açısı; "Kıbrıs Cumhuriyeti" sıfatıyla adanın tek hükümeti olduğu temeline dayanmaktadır. GKRY'nin bu sıfat ile AB üyesi olmanın verdiği avantajı kullanması taraflar arasındaki kutuplaşmayı artırmış ve GKRY lehine pekiştirmiştir. Üyelik sürecinin başlangıcı ve 2004 yılında katılımın itibaren geçen yaklaşık 20 yıllık sürede AB'nin Kıbrıs'ta çözüm için istenilen seviyede katkı sağlayamamış ve gerek kendi iç kurumlar gerek üye devletlerini bu konuda yeterince yönlendirmemiştir. Ayrıca Yunanistan ve GKRY Kıbrıs konusunda AB'nin politika ve yaklaşımlarını

etkilemişlerdir. AB'nin bu yaklaşımları nedeniyle 20 yıllık süreçte Türklerin kısa ve orta vadede umutlarının kaybolmasına neden olmuştur.

2004 yılında Türkiye ve Kıbrıslı Türkler “Annan Planını” kabul ederek çözüme olan inançlarını göstermişlerdir. Üyelik için AB'nin garantisinin alan Rumlar ise “hayır” diyerek çözümsüzlüğü ve en önemlisi adanın yalnızca kendilerine aitmiş gibi kullanmayı tercih etmişlerdir. GKRY'nin bu tavrı Türklerin haklarını yok sayarak, AB'nin tüm sosyal, ekonomik ve güvenlik kazanımlarını adanın tamamı için kendisi kullanmıştır. Özellikle Türkiye ve İngiltere karşısında durabilmek için AB kalkanı altına girmiştir. Türkiye'nin AB üyelik sürecinde Kıbrıs konusunun bir baskı unsuru olması; Türkiye ve Türkleri AB'den uzaklaştığı ve farklı çözüm arayışına gitmesine neden olmuştur. Birleşmiş Milletler Kıbrıs için arabuluculuğu ve müzakere sürecini yürütürken, Avrupa Birliğinde sürece dâhil olmak istemektedir. Avrupa Birliği; Rumları ön şartsız kabul etmesi, Annan Planı için Rumları ikna edememesi, üyelik sonrasında Kıbrıslı Türklere verilen sözlerin yerine getirmemesi, AB'nin karar alma mekanizmalarında GKRY'nin yer alması ve KKTC'nin yer almaması, AB-Türkiye ilişkilerinde Kıbrıs Sorunun Türkiye'nin tek taraflı sorumlu tutulması gibi Kıbrıs politikaları ile Kıbrıs Sorununa çözüm için yeterince katkı yapamamıştır. Avrupa Birliği'nin Rum Yönetimi'nin üyeliği sonrasında Kıbrıs'ta çözüm için politikalarının ve bu politikaları ile tarafları etkilemekte yetersiz olmuştur. AB'nin bu süreçte, tarafları etkileyemediği görülmüştür. Avrupa Kıbrıs'ta çözüme yönelik etkili ve gerçekçi bir politika oluşturamamıştır. AB potansiyeli gücü ve konumu gereği bu konuda katalizör görevi olabilirdi. Rumların üyelik öncesi çözüm için ön koşul sunarak, şuan kadar çözüm için en kapsamlı plan olan “Annan Planı” kabul etmeleri istene bilirdi. Sonrasında AB üyesi olduktan sonra AB'nin iç dinamikleri ile GKRY çözüme yönelik adımlar attırabilirdi. AB üyesi olmak için istekli bir Türkiye'nin Kıbrıs'ta çözüm için baskı altına alarak çözümden uzaklaştırmak yerine, AB politikaları ile teşvik edici yöntemlerle çözüme yönelik adımlar attırabilirdi. Kıbrıs'ın tamamının AB toprağı kabul eden birliğin, adanın kuzeyinde izolasyon devam etmiştir. Bunun engellemek için AB başlangıçta Kıbrıslı Türkler için verdiği sözleri tutarak kutuplaşmayı önleyebilirdi.

KAYNAKÇA

Akagül, D. (2017). Fransa Penceresinden Brexit ve Türkiye'nin Olası Üyeliğine Bakış. E. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit – Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Akçay, E. Y. (2017). Pozitif Gündem ve Sonrasındaki Gelişmeler Işığında Türkiye-AB İlişkileri. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, s.43-58.

Akdoğan, E. (2017). Avrupa Parlamentosu Ekseninde Temsil Krizi ve Brexit: AB Vatandaşlarının Kararlara Katılım Sorunu. Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Aksoy, B. (2010). Kıbrıs Sorununun Yunanistan ve Türkiye Dengesinde Çözüm Sürecine AB'nin Etkisi ve Sürecin Sonu Annan Belgesi. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Alkan, Y. S.,& Bakırcıoğlu, Ö. (2017). Brexit, Avrupa Birliği Hukuku ve Serbest Dolaşım: İngiltere'de Yaşayan Türk Vatandaşlarının Durumu. Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Alkanat, A.,& Mazı, Y. (2021). AB Liderler Zirvesi ve AB-Türkiye İlişkilerinin Geleceği. Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ab-liderler-zirvesi-ve-ab-turkiye-iliskilerinin-gelecegi/2192556> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 02.05.2021).

Alpan, B. (2017). Brexit ve Avrupa Kimliği: Türkiye-AB İlişkileri Tartışmanın Neresinde? Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Arı, A. (2011). Soğuk Savaşın Bitiminden Günümüze Avrupa Birliğinin Kıbrıs Sorununa Bakışı. (Yüksek Lisans Tezi) Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Arıkan, H. (2004). Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Politikasına Eleştirisel Bir Yaklaşım, *Yönetim Bilimleri Dergisi*. s.153-162.

Aslan, M. (2010). Maronitler. (Yüksek Lisans Tezi) Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Atağenç, İ. Ö. (2015). 1960-1980 Dönemi Türkiye Solunun Kıbrıs Politikası. (Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Atasoy, A. (2011). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.29-62.

Avan, E.A. (2020). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu: Türkiye'nin Politikası ve AB'nin Yaklaşımı. *Avrasya Etütleri*, s.91-118.

Aydın, Y. (2017). Brexit Sonrası Türkiye-Almanya İlişkileri ve AB ile Müzakereler. Ed. Esen, & D. Şekeroğlu İçinde, Brexit Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Aykın, S.M. (2017). Brexit'te Kırılma Noktası: AB Bütçesi. Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Baransel, S. (2010). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'nin Kıbrıs Sorunu. (Yüksek Lisans Tezi) Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler, s.1-145.

Barış, H. (2019). Kıbrıs Sorunu ve Çözüm Önerileri. KKTC:Sahipkiran Akademi Web Sitesi: [https://sahipkiran.org/2019/05/03/kibris-sorunu-ve-cozum-onerileri/adresinden alındı](https://sahipkiran.org/2019/05/03/kibris-sorunu-ve-cozum-onerileri/adresinden%20alindi). (Erişim Tarihi: 21.03.2021).

BBC News. (2021). BM Kıbrıs'ta resmi Görüşmeler İçin Ortak Zemin Bulunamadığını Açıkladı. BBC News Türkçe: <https://www.bbc.com/turce7haberler-dunya-56835583.amp> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 28.04.2021).

Büyüktanır, D. (2015). Toplumsal İnşacı Yaklaşım ve Avrupa Bütünleşmesinin Açıklanmasına Katkıları. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, s.1-24.

Buluñç, Z. A. (2007). Kıbrıs Politikasının Annan Belgesi ile Başlayan Kırılma Noktaları. *Akademik Bakış*, s.73-119.

Çakmak, H. (2007). Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler. Ankara: Platin.

Ertöy, B. (2019). Uluslararası İlişkilerde Realist Geleneğin Dönüşümü ve Neoklasik Realizm. *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, s.1-26.

Cicicoğlu, F. (2020). AB-Türkiye İlişkilerinde 2021 Perspektifi. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ab-turkiye-iliskilerinde-2021-perspektifi/2087371> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 02.05.2021).

Çam, Ö. T. (2021). AB, Kıbrıs müzakerelerinde bulunmak istiyor. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-kibris-muzakerelerinde-bulunmak-istiyor/2168303> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 08.05.2021).

Çelik, B. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs. <http://users.metu.edu.tr/birten/index.html>: Adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 20.02.2021).

Çetin, E. (2020). Doğu Akdeniz'deki Doğalgaz Keşif ve Sondaj Faaliyetlerinin Bölge Jeopolitiğine ve Kıbrıs Sorununa Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi) Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Çıraklı, M. (2018). Kuzey Kıbrıs'ta Siyasal Partilerin Avrupa Söylemleri. *Yakın Doğu Enstitüsü Yayınları*, Lefkoşa.

Davutoğlu, A. (2002). Stratejik Derinlik. İstanbul: Küre Yayınları.

Demir, N. (2005). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.347-367.

Denker, S. (2001). Kıbrıs Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği'ne Üyelik Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s.1-14.

Direkli, M. (2016). Uzman Röportajları Işığında Kıbrıs Meselesi. , Adana: Karahan Yayınları.

Doğrugören, Ş. (2013). Türkiye Avrupa Birliği Çerçevesinde Kıbrıs ve Ermeni Sorunu. (Yüksek Lisans Tezi) Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Düz, İ. (2016). Kıbrıs Sorunu'na Bir Çözüm Arayışı: Annan Planı. (Yüksek Lisans Tezi) Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Efe, H. (2017). Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği Arasındaki Tek Pazar Üzerine Müzakereler: “Sert” Brexit mi, “Yumuşak” Brexit mi? Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Ekinci, M. U. (2020). 2020 KKTC Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Ardından. *SETA Perspektif*, s.1-5.

Erdemir, E. (2018). Avrupa Birliği'nin Enerji Güvenliğinde Doğu Akdeniz: Hidrokarbon Kaynaklarının Kıbrıs Sorunu'nun Çözümüne Etkisi. *EURO Politika*, s.37-38

Erden, S. (2012). Avrupa Birliği'nin Beşinci Genişlemesiyle Belirginleşen İnkilem: Sosyal Avrupa'ya Karşı Neoliberalizm. (Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Erdoğan, H. (2015). Kıbrıs Meselesinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi) Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ergör, S. (2011). Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Politikaları: Değişim mi Süreklilik mi? (Yüksek Lisans Tezi) Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Ankara.

Eroğlu, H. (2002). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini Yaratan Tarihi Süreç Ve Son Gelişmeler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, s.735-796.

Ertuğrul, S. (2012). Kıbrıs Sorunu ve BM Genel Sekreterlerinin Çözüm Önerileri. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Faustmann, H., Gürel, A., & Reichberg, G. M. (2012). Kıbrıs Açık Denizindeki Hidrokarbonlar Bölgesel Siyaset Ve Servet Dağılımı. *Friedrich Ebert Stiftung Ve PrioCyprusCentre*, Oslo.

Fırat, M. M. (2004). Helsinki Zirvesinden Günümüze AB-Türkiye İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Gelişmeleri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, s.47-79.

Gökçenoğlu, S., & Türko, E. S. (2020). Avrupa Birliği Tarihinde Bir Geri Adım: Brexit. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s.573-589.

Göktepe, C., & Ünlü Biliç, T. (2014). İngiliz Güvenlik ve Dış Politikasında Kıbrıs (1945-1974). *Bilig Dergisi*, s.141-168.

Gözen, R. (2014). Uluslararası İlişkiler Teorileri. İstanbul: İletişim Yayınları

Gözkaman, A. (2017). İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden Ayrılma Kararı, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye. Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Günar, A. (2020). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin) Avrupa Birliği Üyeliğinin Kıbrıs Sorununa Etkisi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, s.94-118.

Günay, N. (2007). Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Bırakılması ve Bunun Anadolu'da Çıkan Ermeni Olaylarına Etkisi. *Akademik Bakış*, s.115-126

Hascan, T. (2006). Kıbrıs Sorununda Çözüm Önerileri De Cuellar Planı(1984-1986), Ghali Fikirler Dizisi(1990-1992), Annan Planı(2002-2004). (Yüksek Lisans Tezi) Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hatip, E. (2014). Kıbrıs Sorununda AB'nin Rolü (1990-2004). (Yüksek Lisans Tezi) Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İmamoviç, A. (2007). Avrupa Birliği Genişleme Politikaları Çerçevesinde Norveç'in Konumu. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Hürsoy, S. (2013). Kuramlar ve Kıbrıs Sorunu Üzerine Çıkarımlar. *Ege Akademik Bakış*, s.259-271.

İrkıçatal, E. (2012). İkinci Dünya Savaşı Sonrası İngiltere'nin Ortadoğu Politikaları İçin Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Ve Kıbrıs Meselesinin Ortaya Çıkışı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.31-59.

İnat, K. (2021). Türkiye-AB Zirvesi: Reelpolitik geri mi dönüyor? Anadolu Ajansı web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-ab-zirvesi-reelpolitik-geri-mi-donuyor/2202097> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 02.05.2021).

Kadeş, T. (2019). 1999 Yılından Günümüze Türk-Yunan Sorununun Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Kadioğlu, B. (2006). Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorunu. (Yüksek Lisans Tezi) Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Kahraman, E. (2004). Kıbrıs Meselesinin Türkiye'nin Avrupa Birliği Politikasına Tesiri. (Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Kara, F. (2018, Mart). Türkiye'nin AB Üyeliği Açısından Kıbrıs Sorunu. *Akademik Bakış Dergisi*, s.184-195.

Karluk, S. (2006). Güney Kıbrıs'ın Gümrük Birliği'ne Katılım Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, s.69-89.

Karluk, S. (2017). Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği ve Kıbrıs Sorunu. *International Conference On EurasianEconomies*, s.509-520.

Kaya, F. (2012). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği Ve Kıbrıs Sorunu. (Yüksek Lisans Tezi) Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Keser, U. (2006). Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Bağlamında Adada Askeri Faaliyetler Ve İlgili Tarafların Askeri Gücü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, s.114-147.

Keser, U. (2006). Kıbrıs'ta Göç Hareketleri Ve 1974 Sonrasında Yaşananlar. *Çağdaş Türk Tarih Araştırmaları Dergisi*, s.103-128.

Keyik, M.,& Erol, M. S. (2019). Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, s.12-49.

Kıbrıs 2015 İnsiyatifi. (2011). Kıbrıs Problemini Çözerken: Umutlar ve Korkular. İnterpeace, Lefkoşa.

Kılcı, E. (2018). Brexit; Birleşik Krallık Ve Euro-Bölgesi Açısından Sonuçlarının Değerlendirilmesi. *Sakarya İktisat Dergisi*, s.1-26.

Kıral, U. A. (2018). Kıbrıs Sorunun Türkiye'nin AB'ye Üyelik Sürecine Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kızılyürek, N. (2016). Milliyetçilik Kışkacında Kıbrıs. İstanbul: İletişim.

KKTC Dış İşleri Bakanlığı. (2011). KKTC Dış İşleri Bakanlığı. KKTC Dış İşleri Bakanlığı Web Site: [//www.mfa.gov.ct.tr](http://www.mfa.gov.ct.tr) adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

Koday, Z. (1995). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Özellikleri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s.17-46.

Köse, O. (2017). Tarihte Kıbrıs. İstanbul: Dokuzonbeş Matbaacılık.

Kutlay, M. (2017). 'Brexit' Sonrası İngiltere ve AB Bütünleşmesinin Geleceği. *Liberal Perspektif Analiz*, s.1-26.

Levent, Z. (2012). Kıbrıs Sorunu Ekseninde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri. (Yüksek Lisans Tezi) Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Manisalı, E. (2002). Dünden Bugüne Kıbrıs. İstanbul: Gündoğan Yayınları,

Maral, B. (2014). Kıbrıs Sorunu ve Annan Planı Çerçevesinde Türkiye, Yunanistan ve Avrupa Birliği İlişkileri. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Mayda, O. (2013). Türkiye'nin AB'ne Katılım Sürecinin Retoriksel Eylem Perspektifinden Analizi. (Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Mermerkaya, M. (2013). AB Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası. (Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Konya.

Mor, H. (2010). Avrupa (Birliği) Bütünleşme Süreci ve Sorunları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.499-542.

Mütercimler, E. (2017). Satılık Ada Kıbrıs, Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri. İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Örki, A. (2016). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Çerçevesinden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Bağımsızlık Sorunsalı. *Avrasya İncelemeleri*, s.209-231.

Özbey, E. E.,&Şenyuva, Ö. (2017). Brexit, Avrupa Birliği ve Kamuoyu: Britanya Örneğiyle Avrupa'da Yükselen Radikalizmi ve Popülizmi Anlamak. Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Özkural Köroğlu, N. (2017). Brexit'ten Sonra Avrupa Entegrasyonun Geleceğinin Esnek Entegrasyon Modelleri Üzerinden Değerlendirilmesi. Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Özdoğan, M. (2019). Realizm ve Neorealizm bağlamında Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışının Değerlendirilmesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, s.1-24.

Sandıklı, A. (2010). Yeni Kıbrıs Stratejisi "Tanınma". *Bilge Strateji*, s.1-22.

Savrun, E., & Tinal, M. (2017). Soğuk Savaş Döneminde İngiltere Ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1955-1964). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, s.349-371.

Sökmen Alaca, İ. (2017). Bölgesel ve Uluslararası Güvenlik Açısından İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden Ayrılması (Brexit). Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Sönmezoğlu, F. (2011). Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, s.3-4

Şafak, E., Çıraklı, M., & Koldaş, U. (2021). Brexit Sonrası Doğu Akdeniz ve Kıbrıs: Birleşik Krallık için Fırsatlar ve Zorluklar. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, s.57-81.

Şöhret, M. (2012). Realizm Çerçevesinde Avrupa Birliğinin Bütünleşmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, s.288-330.

Tamçelik, S. (2012). Kıbrıs'ta İç Göç Hareketleri ve Olası Bir Anlaşmada Etkileri. *Bilig Dergisi*, s.211-236.

Tamçelik, S. (2011). Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, s.1510-1536.

Tayfur, M. F. (2015). Geçmişten Geleceğe Doğu Akdeniz'i Düşünmek: Hegemonya mı, Yönetişim mi? *Meltem İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*, s.86-91

TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2020). Avrupa Birliğinin Genişlemesi, Avrupa Birliği Başkanlığı Web Sitesi: https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

TC Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliğı Başkanlığı. (2020). Türkiye AB İlişkilerinin Tarihçesi, Avrupa Birliğı Başkanlığı Web Sitesi: https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

TC Dışışleri Bakanlığı.(2019). Türkiye AB İlişkileri, TC Dışışleri Bakanlığı Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskileri.tr.mfa> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

TC Dışışleri Bakanlığı.(2004). TC Dışışleri Bakanlığının GKRY'nin AB üyeliğı ile ilgili Açıklaması. TC Dışışleri Bakanlığı Web Sitesi: https://www.mfa.gov.tr/tc-disisleri-bakanligi_nin-gkry_nin-ab-uyeligi-ile-ilgili-aciklamasi-_1-mayis-2004_.tr.mfa adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

Türkiye Cumhuriyeti; Dışışleri Bakanlığı.(1997). AB Lüksemburg Kararı İle İlgili Açıklaması, 14 Aralık 1997. Türkiye Cumhuriyeti; Dışışleri Bakanlığı:https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-_disisleri-bakanliginin_-ab-luksemburg-karari-ile-ilgili-aciklamasi_-14-aralik-1997.tr.mfa adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 07.04.2021).

Tezel, A. (2008). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Devlet Olarak Kıbrıs Sorununun Çözümüne Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi) Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Tonguç, İ. (2020). Doğı Akdeniz'de Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi) Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Tozan, A.,& Akın, G. (2009). İngiliz Sömürge Dönemi ve Sömürge Sonrası Kuzey Kıbrıs'ta Kent ve Mimarlık. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, s.57-88.

Türkkan, E. (2017). Avrupa Birliği Düzenlemelerinin Üye ve Üye Olmayan Ülkeler İçin Tercih Edilebilirliği: Brexit ve Türkiye Örneği. Ed. Esen, & D. Şekeroğlu içinde, Brexit-Elveda Avrupa. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Tüzünkan, M.,& Koldaş, U. (2013). Hükümlerlikten Annan Planına: Ana Hatlarıyla İngiltere Dış Politikasında Kıbrıs: 1878-2004. *Akademik Orta Doğu*, s.71-101.

Türkeş, M. (2004). Kriz Sarmalında Kıbrıs: Süreçler, Stratejiler ve Açmazlar. Ed. Hasgüler, M. & M. Özkaleli içinde, Kıbrıs'ta Kimlik ve Değişim Post Annan Sürecinde Ada. İstanbul: Alfa.

Tuna, F. (2020). Türk Dış Politikasında Realist Yaklaşım: Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Libya Politikası. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, s.74-87.

Ulusoy, K. (2015). Doğu Akdenizde Güç Mücadelesi ve Kıbrıs Sorunu. İstanbul: USAK (International Strategic Research Organization) Yayınları,

Uslu, N. (2008). Avrupa Birliği Kıbrıs Sorununa Çözüm Getirebilir mi? *Avrasya Etütleri*, s.35-60.

Uslu, N. (2010). Kıbrıs'ın Bütünleştirilmesinde AB'nin Olası Rolü ve Açmazlar. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, s.1-22.

Uzgören, E. (2012). Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri ve Entegrasyon Teorileri: Gramscı'ci Tarihsel Materyalizmin Literatüre Katkıları. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, s.141-166.

Ünalnış, A. N. (2012). AB'nin Kıbrıs Sorununa Bakışı Ve Türkiye-AB İlişkileri. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Ünlü, A. D. (2016). Genişleme Politikası Bağlamında Avrupa Birliği-Orta Ve Doğu Avrupa Ülkeleri İlişkilerinin Kuramsal Boyutu. (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü, İstanbul.

Ünsal, H. M. (2008). Kıbrıs–Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomisi. (Yüksek Lisans Tezi) Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Vatansever, M. (2010). Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.1487-1530.

Yetimoğlu, Y. (2019). James D. Fearon "Savaşın Akılcı Açıklamaları" Perspektifinde Kıbrıs Sorunu Ve KKTC. (Yüksek Lisans Tezi) Başakşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yüksel, D.Y. (2009). Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi(1914-1958). *Çağdaş Türk Tarih Aratırmaları Dergisi*, s.161-184.

Yüksel, D.Y. (2018). Kıbrıs'ta Yaşayanlar Ve Türk Mukavemet Teşkilatı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, s.311-376.

Yürük, B. (2021). Anadolu Ajansı. Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 27.04.2021).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Ad Soyad : Selami ŞAHİN

Doğum Tarihi : 08.06.1992

Doğum Yeri : Antalya

Medeni Durumu : Bekar

İLETİŞİM BİLGİLERİ:

Adres : Yuva Mah. Karakuyu Cad. No:147 Elmalı/ANTALYA

Telefon : 05535058938

E-Posta : sahinselami2013@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ:

İlkokul : Yuva İlk Öğretim Okulu, Elmalı, Antalya

Lise : Bucak Mehmet Cadıl Öğretmen Lisesi, Bucak, Burdur

Lisans : Kara Harp Okulu, Ankara